

RIIGIKOGU

IV koosseis.

II istungjärk. 15. koosolek. 4. detsembril 1929.

Sisu:

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest novembrikuul.
3. Eesti vabariigi 1929/1930. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 2 — redaktsioon.
4. Eesti vabariigi 1930/1931. a. kulude ja tulude eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus nr. 2 — redaktsioon.
5. Riigikaitse komisjoni esitis kaitseseisukorra kestuse asjas.
6. Genfis 3. novembril 1923. a. sõlmitud tollivormaliteetide lihtsustamise rahvusvahelise konventsiooniga ja protokolliga ühinemise kinnitamise seadus — I lugemisel.
7. Valgete orjadega kauplemise vastu võitlemise rahvusvaheliste kokkulepetega ühinemise ja naiste ning lastega kauplemise vastu võitlemise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel.
8. Suguhaiguste vastu võitlemise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
9. Riigi 1929./30. a. lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 3 — I lugemisel.
10. V. Kaaver'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 17.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **J. Piiskar**.

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. Riigi 1929./30. a. lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 3. rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus;

2. 1928/29. a. väljaantud seemnevilja- ja põllumajanduslike toetuslaenude viljaga tasumise seaduse rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus.

2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest novembrikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata otsuste protokoll nr. 15, lisa nr. 3.)

3. Eesti vabariigi 1929/1930. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 2 — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

4. Eesti vabariigi 1930/1931. a. kulude ja tulude eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus nr. 2 — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

5. Riigikaitse komisjoni esitis kaitseseisukorra kestuse asjas.

Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Anderson**: Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus on otsustanud 20. novembril s.a. pikendada kaitseseisukorda kuni 1. aprillini 1930. Põhjused, mis Vabariigi Valitsusel selle juures ette tuua Riigikogule, on järgmised: kui kaitseseisukorra pikendamise küsimus eelmise valitsuse loomise ajal rühmade vahel ja Riigikogus kõne all oli, siis juhiti valitsuse ringkondadest kui ka mitmete rühmade poolt tähelepanu sellele, et seni, kui valitsusele ei ole antud teisi abinõusid, mille abil võimalik kindlustada riigi ja rahva julgeolekut, ei saa kaitseseisukorda kaotada. Üks niisugune tähtsam abinõu on uus kaitseseisukorra seadus. See seadus ei ole Riigikogus kahjuks veel vastuvõtmist leidnud. See on praegu läbivaatamisel üldkomisjonis, ja on põhjust arvata, et see pärast jõuluid, kus Riigikogu pärast vaheaega oma tööd uuesti algab, kiires korras vastuvõtmise leiab. Seda arvestades ei ole ka valitsus kaitseseisukorda pikendades tarvitanud pikka tähtaega, vaid on selle edasikestmise ajaks võtnud ainult 5 kuud, s.o. arvates 30. novembrist s.a., kus eelmise otsuse tähtaeg lõpeb, kuni märtsikuu lõpuni, mis ajaks loodetakse uus seadus vastu võtta. Riigikaitse komisjon, kus käesolev esitis arutamisel oli, on suures enamuses asunud sellele seisukohale, et seni, kui meil valitsusele võimalik ei ole uusi abinõusid julgeoleku kaitseks kätte anda, ei ole võimalik kaitseseisukorda kaotada, ning sellelt seisukohalt välja minnes esineb komisjon järgmise esitise:

„Riigikogu otsustab:

Kinnitada Vabariigi Valitsuse 20. novembri 1929. a. otsus kaitseseisukorra kestuse asjas, mille järgi neis kohtis, kus kaitseseisukord praegu veel ära kaotatud ei ole, määratakse maksvuse tähtajaks 1. aprill 1930.“

Lisaks sellele oleks mul au tähendada, et Vabariigi Valitsuse otsus ise on avaldatud Riigi Teatajas nr. 92 — 26. novembrist s. a.

Riigikaitse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev esitis vastu võtta.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arvates ei ole küllalt põhjendatud riigikaitse komisjoni esitis kaitseseisukorra kestuse pikendamise asjus. (A. Mõttus, tõer: Kus siis oli põhjendatud, kui sotsialistid valitsuses olid?) Siis anti lubadus, seda mitte kauem pikendada, kui selle tähtajani, mis siis määrati. Kaitseseisukorra pikendamine ei ole sisuliselt millegiga põhjendatud ja tekitaks ainult välisriikides Eesti kohta eksiarmamist, nagu ei suudetaks meil sellele vaatamata, et juba sõja lõpust 10 aastat möödas, nagu ei suudetaks meil siiski erakorraliste abinõudeta riigi julgeolekut kaitsta. Säärane arvamine oleks aga ekslik, sest tegelikult ei ole viimaste aastate jooksul midagi säärast erakorralist sündinud, mis selle seaduse pikendamiseks põhjust anaks. See esiteks.

Teiseks võttis omal ajal Riigikogu vastu riigikorra kaitse seaduse. Ja võttis vastu just selle põhjendusega, et oleks vastuvõtmise korral võimalik kaitseseisukorra maksvust kaotada. Riigikorra kaitse seadus ulatub niikaugemale, et annab tsiviilkohtutele võimaluse karistada isegi surmanuhtlusega riigikorra vastu sihitud kuritegusid. Ja kaugemale surmanuhtlusest ei saa isegi sõjakohtud minna. Vahe seisab ainult neis garantiides, mida kodanikkudele antakse kohtutes oma süütuse selgestegemiseks. Tsiviilkohtutes on need garantiid suuremad. Seal on võimalus kaitsta ennast vähemalt kahes kohtuastmes. Ja meie teame paljuid juhtumisi, kus esimese astme otsus apellatsiooni-astme poolt ümber muudetakse, kui kaebelune suutnud oma süütust tõendada, vaatamata sellele, et esimene kohtuaste ta süüdi mõistnud.

Sõjakohtutes on protsessuaalne kord hoopis teistsugune. Seal arutatakse asja ainult ühes astmes — ei ole võimalik edasi kaevata sõjakohtu otsuse peale, ja isegi kassatsiooni kaebuse esitamine on takistatud, sest sellele käiguandmine on Kaitseministri otsuses. Kui Kaitseminister ütleb, et ta ei anna käiku kaebusele, siis on võetud inimeselt võimalus

selgitada asja isegi vormilisest küljest kassatsiooni korras.

Mina ei näe põhjust, miks peaksime võtma kodanikkudelt selle kohtuliku kaitse õiguse. Kuigi... (V a h e l h ü ü e.) Vahe seisab ainult selles, et siis on kindlustatud see teadmine niihästi kaebelusele enesele kui ka ühiskonnale, et vähemalt protsessi arutamisel on kõik need normid tarvitusele võetud, mis kaebelusele enesekaitse võimaldavad.

Vaatame siis, missugused on need põhjendused, mis ette toodud nii Vabariigi Valitsuse kui ka komisjoni poolt, ja kas on need põhjendused seevõrt kaaluvad, et ettepaneku võiks vastu võtta.

Kõigepealt, härrad Riigikogu liikmed, julgen tähelepanu juhtida ühele iseäraldusele Vabariigi Valitsuse seletuskirjas. Kui loete Vabariigi Valitsuse seletuskirja lõppu, leiata sealt järgmist: „Minu arvates ei ole enne uue kaitseseisukorra seaduse vastuvõtmist riigi julgeoleku huvides veel võimalik kaotada praegumaksvat osalist kaitseseisukorda.“ Kes on see mina, kelle arvates on võimata kaotada kaitseseisukorda, seda ma ei tea. Seletuskiri ei ole Siseministri poolt, vaid Vabariigi Valitsuse poolt esitatud. (Riigivanem O. Strandman: See on „krjutshkotvorstvo“!) Vabariigi Valitsus tarvitab „krjutshkotvorstvo“ lugupeetud Riigivanema seletuse järgi. (Riigivanem O. Strandman: Teie teate, et Vabariigi Valitsusele esitab Siseminister.) Ma juhin tähelepanu ainult sellele lohakusele. Ei arvata heaks isegi läbi lugeda seaduse seletuskirja. See ei ole „krjutshkotvorstvo“. (Kaitseminister O. Kõster: Riigikogu komisjon ei loe ka seletuskirja läbi.) Komisjoni seletuskiri on täpsem kui Vabariigi Valitsuse oma. Ja kui härra Kaitseministril õigus on, et Riigikogu komisjonid halbu seletuskirju kirjutavad, ega see veel anna Vabariigi Valitsusele õigust seda veel halvemini teha. See ei ole sisuline põhjendus, vaid näide sellest, kuidas tahaks seaduse valitsus peab selle seaduse, kui ta seletuskirja, mis Siseministri poolt esitatud, ei arva heaks redigeerida, selles „mina“ asemele „valitsus“ panna. Järelikult see asi ei ole nii tähtis kui tehakse. Seletuskirjas ei ole sisuliselt öeldud midagi muud kui seda, et Riigikogu ei ole veel vastu võtnud uut kaitseseisukorra seadust, ja selle põhjendusega ühineb ka riigikaitse komisjon. Mis muutub uue kaitseseisukorra seaduse vastuvõtmisega? Mitte midagi muud, kui veneaegsed kaitseseisukorra seadused asendatakse uute normidega. Kuid see ei ütle, et need normid maksma pannakse. Kaitseseisukorra seadus annab normid, kuidas tuleb talitada sõja ajal, või ühiskondliku hädaohu korral, aga see ei ütle midagi selle kohta,

kas kaitseseisukord praegusel ajal tarvilik on või mitte. See oleneb ka edaspidi täiesti valituse sisemisest tundest, kas ta leiab, et tema suudab riigikorda kaitsta harilikkude kaitseabinõudega, või tahab uut kaitseseisukorra seadust selleks tarvitada. Nii et see ei ole kuidagi põhjendatud väide, et uue seaduse mittevastuvõtmise tagajärjel peab tingimata kaitseseisukorda pikendama. Ja teisi põhjusi ei ole ette toodud. Kõik need põhjendused on enesest väga nõrgad, ja mis põhjus oleks Riigikogul säärase nõrkade põhjenduste alusel kaitseseisukorda pikendada, kui juba 10 aastat sõjast möödunud. Säärast seisukorda ei tunne ükski riik peale Eesti, et ta algusest peale oleks kaitseseisukorra najal püsinud. Meie olukord ei ole säärane, et säärane ebaloomulik seisukord oleks õigustatud. Seetõttu panen ette, käesolev esitis tagasi lükata.

V. K a a v e r (tp): Praegu kuulsime võrdlemisi demagoogilist juttu härra poolt, kes omal ajal, kui sotsialistid valitsuses olid, ei piiksatanud, kui taheti sõjaseisukorda veel pikendada. See on väga iseloomulik sellele parteile, kes kogu aja, kui ta koos kodanlusega valitsuses on, töölisklassile järjekindlat suurema surve paneb, siis aga, kui ta koalitsioonis ei ole, mingisugust opositsiooni teeb lihtsalt soojade kohtade pärast.

Mul ei tarvitse sisuliselt arutama hakata seletuskirjast, missugustel põhjustel Vabariigi Valitsus arvab tarvilikuks sõjaseisukorda pikendada. See kõik on töölisklassile selge, seda tunneb ta väga hästi, kui ta kokku puutub praeguste seaduste ja korraldustega. Tähen-daksin niipalju, et see olukord, mis kestnud vabariigi loomisest praeguse ajani, on olnud täis õudu, täis verd, millal sõjakohtud töötanud, millal saadetud inimesi peaaegu mingisuguse põhjuseta surma ja tuhandeid inimesi vangistatud. Kuid seda olukorda ei ole ühelgi silmapilgul katsunud parandada või muuta sotsialistid; meie ei ole kunagi kuulnud, et nad mingisuguseid konkreetseid samme oleksid astunud ja nõudnud Vabariigi Valitsuselt säärase seisukorra likvideerimist, või apelleerinud töölisklasside poole—välja astuda säärase ülekohtu vastu. Seda meie leidnud ei ole. Seda tõendab ka läinud valitsus, kes olid eesotsas sotsialistid, mitte kodanlased, kus valituse juhiks oli sotsiaaldemokraat Rei, kes praegu istub sotsialistide ridades, ja kelle kaasseltsimees siit demagoogilist juttu ajas. Tol ajal ei olnud mingisugust tarvet sotsialistidel sõjaseisukorra vastu võitlema hakata, seepärast, et nad välja astudes sõjaseisukorra vastu oleksid tekitanud koalitsioonis lõhe, nad oleksid sattunud vastollu kodanlikkude erakondadega, kelle abil nad riigipirukat näsisid.

J u h a t a j a: Rkl. Kaaver, teen Teile eparlamentaarset üteluse pärast märkuse. (E. J o o n a s, stp: Tema suu jookseb vett!)

V. K a a v e r (tp): Loomulikult nad ei saa teisiti talitada. Lähaksin nüüd natuke minevikku. Seal leiaksime näiteid, et sotsialistid on kasutanud sõjaseisukorda väga hästi ja palju paremini kui kodanlased. See oli kümme aastat tagasi, kui Irboskasse saadetud 26 inimest tapeti. Sotsialist Hellat oli tol ajal Siseministriks ja kogu sotsiaaldemokraatlik partei selle veretöö lavastajaks. (A. O i n a s, stp: Mis jutt see on, häbi peaks olema.) Teiseks iseloomulikuks näiteks oleks sotsialist Ast'i seisukoha väljendus valimiste aegu poliitiliste vangide ja sõjaseisukorra suhtes, mil ta ütles: „Ma ei hakka kaitsema ühtki töölisklassi liiget, kui ta ei palu armu kodanluse käest.“ Loomulikult anti sellega mõista, et olukord, mis valitseb vangimajades, on normaalne, tarvilik ja vastuvõetav. Need on väikesed asjad, üldiselt aga kogu Eesti vabariigi 10—11-aastane kestus näitab selgesti, et kodanlus ei suuda valitseda demokraatia abil, vaid tarvitab diktatuuri abinõusid töölisklassi vastu, ning selles aitavad neid härrad „sotsialistid“. Seda võime näha mitte ükski Eestis, vaid ka Saksamaal ja mujal, kus sotsialistide käsul tööliste pihta lastud. (V a h e l h ü ü e.) Mis Teile ilmaaegu Venemaast seletate, Teile olete sellest kaugel. (L. J o h a n s o n, stp: Kui lähete Venemaale, siis lastakse Teid kohe maha.) See on kindel, et Teid seal maha lastakse. (L. J o h a n s o n, stp: Teid ei lasta maha, vaid puuakse üles.) Teile olete see härra, kes kaasa aitas kokku seada seda uut kriminaalseadustikku, kuhu surmanuhtlus poomise läbi võetud. (L. J o h a n s o n, stp: Kas Teile arvate, et Vene valitsus ei tea, mis meie kaitsepolitseis sünnib?) See on kõik teada, mis kaitsepolitseis sünnib. (L. J o h a n s o n, stp: Tulge ja öelge, kelle agent Teile olete.) Läti sotsialistid avaldasid sõprust sealsele kaitsepolitseile, usun, et seesama südamlik sõprus on ka Eesti sotsialistidel. (L. J o h a n s o n, stp: Vene valitsus teab väga hästi, kelle agent Teile olete.) See demagoogia, mida armastatakse sotside poolt teha, on odav ja valimiste-eelne demagoogia, ja seda tehakse siis, kui ollakse opositsioonis valitsusega. Siin ei ole aga tõsist tahet parandada olukorda ja kaotada sõjaseisukorda, mis ei sobi n.n. demokraatlikule vabariigile.

J u h a t a j a: Rkl. Kaaver, leian Teile üteluse meie riigi kohta haavava ja teen Teile märkuse.

V. K a a v e r (tp): Kõik töölised, kellel vähegi kokkupuutumist olnud kodanliku aparaadiga ja korraldustega, peavad ütlema, et see

seisukord, mis Eestis valitseb, ei ole õige seisukord, et see ei ole normaalne, et siin ei ole demokraatlik kord, vaid diktatuurilise valitsuse võim, mida aitab üleval hoida surmanuhtlus ja sõjaseisukord. (L. Johanson, stp: Teiesõbrad parandavad seinääres seda seisukorda!)

Mina, lõpetades oma kõne, esitan Riigikogule vastuvõtmiseks resolutsiooni:

„Riigikogu otsustab:

Neis kohtades, kus kaitseseisukord praegu veel kaotatud ei ole, lõpetatakse selle maksvus 5. detsembril kell 12 päeval 1929. a.“

Juhataja: See ettepanek selles korras hääletamisele ei tule.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! (Vahelhüüded ja müra.) Nüüd on sõna minul.

Minu eelkõneleja härra Kaaver täitis oma ülesande ka täna võrdlemisi hästi, kuid nähtavasti mingil põhjusel väga piiratud. Mul tuleb sel puhul meelde jutuaamine ühe teise seaduse puhul ühe parempoolse koalitsioonirühma liikmega, kes — kui ma küsisin temalt, mispärast valitsus ei too töölisestevanemate seaduse vastu küllalt põhjendusi ette, vaid tuleb ainult eitava seisukohaga — ütles: küll valitsuse seisukoha põhjendab Riigikogus tööliste esindaja Kaaver. Ja nii mulle näib ka, missuguse küsimusega meie ka esile ei tuleks, meil on ikkagi „armas sõber“ olemas, istub seal tagapool, Kaaver ja mõni ta kaaslane. Ja selletõttu on ka arusaadav, et üks osa Riigikogu liikmeid kuulas teda hinge pidades, kas ta täidab hästi ülesannet või ei. Härra Kaaver algas sellega, et sotsialistliku valitsuse ajal ja enne seda ei ole sotsialistid piiksatanudki selle kohta, kui taheti sõjaseisukorda veel pikendada. Ma arvan, et iga inimene, kes riigi elu jälginud, peab ütleva, et sõjaseaduse küsimus praegu on enam-vähem põhimõttelik küsimus, ei sotsialistliku valitsuse ajal ega hiljem ei ole sõjaseadust rohkem tarvitatud, kui Kihnu saarele saatmise korral. See kõneleb selle poolt, et sõjaseaduse võib kaotada ka niisugustes kohtades, kus see praegu maksev, sest seda seadust ei ole tarvis olnud kasutada viimastel aastatel. Nii et sõjaseadus on täiesti üleaarune.

Kui eelmise valitsuse ajal pikendati sõjaseadust, siis oli see kokkuleppe asi. Tol ajal ei olnud arvata, et seda seadust hakatakse tarvitama.

Sõjaseaduse kaotamist on seotud teise seadusega, mis praegu üldkomisjonis. Eelmise valitsuse ajal oli Kohtu- ja siseministri ülesanne, see seaduseelnõu välja töötada. Nüüd on see juba esitatud ja praegu arutatakse seda. Sõjaseaduse järele Eestis tegelikult tarvidust ei ole

ja seepärast tuleb see kaotada. (V. K a a v e r'i, tp vahelhüüe.) Härra Kaaver kõneleb siin soojadest kohtadest ja pirukasöömisest. Härra Kaaver teab väga hästi, kuidas toime tulla soojade kohtadega ja pirukasöömisega, sest kui härra Kaaver ei oleks sellest huvitatud, siis ta seda musta ülesannet enesele ei võtaks, et siis, kui Riigikogu päevakorras on tööliküsimused, luua lahkkelisid ja püüda teiselt poolt tööliklassile kallale tungida. Härra Kaaver'i eelkäijaid, Linkhorst'i ja teisi tunneme tööliste ajaloost väga hästi. Tööliklass on nende kohta ka seisukoha võtnud ja varem või hiljem sülgab ta nad välja. Härra Kaaver'ile kui niisugusele ei ole midagi ette heita. Meie seljataga seisab Eesti tööliklass, ja arusaavate tööliste hulk kasvab iga päevaga. Küllap varsti näete päevi, kuidas needki inimesed, kes Teie seljataga, härra Kaaver, seisavad, ära lähevad, ja kuidas nad teid jalgega tõukavad, ning teie lavastate niisuguse pildi, nagu olete näinud ajalehtedes treppide kohal. See tuleb teile varem või hiljem. Teie kaote Eesti tööliklassi keskelt, teid visatakse lihtsalt välja kui ollust, kes Eesti tööliklassi keskel teeb provokaatori tööd.

Juhataja: Rkl. Johanson, leian Teie väljenduse haavava olema ja teen Teile märkuse.

L. Johanson (stp): Mis on see siis muud, kui provokaatori jutt, kui öeldakse, et Hellat olevat see, kes 26....

Juhataja: Rkl. Johanson, pean Teie sõnu ebasündaiks Riigikogu rühma kohta.

L. Johanson (stp): Kuidas võidakse öelda, et Hellat oli see, kes veretöö korraldas? Ometi on teada, missugune jõudude vahekord oli Eestis, kuidas tegutsesid staap ja kaitseliit. Seda peaks Kaaver teadma, missugune võimude ülesannete jaotus meil sõjaajal oli. Kui öeldakse meie ametniku kohta, et tema on veretöö korraldanud, siis on valitsuse ülesanne seda õiendada, või hommepäev Hellat ära kutsuda Helsingist. Muidugi arvatakse, kui üksikuid inimesi, kes kunagi võibolla Eesti sotsialistlikku tööliste parteisse kuulunud ja praegu sinna ei kuulu, et kui neid teotatakse, siis seega meid lüüakse. Aga mina ütlen, kui süüdistus ette tuuakse, siis tuleb seda ka põhjendada, kuid seda ei ole tehtud. Kui see jutt põhjendatud, siis ei kõlba Hellat Helsingisse saadikuks, vaid ta peab sealt tingimata lahkuma. Kui see aga nii ei ole, siis on see alatu provokaatori jutt, ja mul on täielik õigus seda teguviisi niiviisi hinnata.

Mis puutub sellesse, nagu oleks sotsialistlik tööliste partei mingisuguse veretöö korraldajaks olnud, siis pean ütleva, et sotsialistlik par-

tei ei ole kunagi seisnud ei staabi eesotsas, ei kaitseliidu eesotsas ja ei ole ka Siseministeeriumi juhtinud. Seepärast ei saa niisuguseid häbematusi öelda meile ja seda inimeste poolt, kes ise ainult musta tööd, lõhkumise tööd tööliklassi keskel teevad.

Irboska veretöös on rohkem need inimesed süüdi, kes teile käsi plaksutavad ja kes teile honoraari seepärast maksavad, et teie niisuguste alatute süüdistustega esile tulete. Need inimesed, kes võõral aadressil tulevad süüdistusi jagama, need jätkavad seda tööd samas sihis.

Ma saan aru, teie peate oma kohust täitma, peate oma musta ülesannet Eesti tööliklassi keskel täitma. Aga sellel on kord piir. Ma ütlen, see aeg ei ole kaugel, kus teid välja heidetakse tööliklassi ridadest. Teid on väike arv, ja see arv sulab kokku iga päevaga. Aga igas riigis, kus on tarvilusel provokaatorlikud võtted — ja need võtted on igas riigis — leiduvad ka säärase inimesed, kes säärase juttudega esile tulevad.

V. K a a v e r (tp): Ma ei tea, mispärast härra Johanson nii ärevusse sattus, kuid üks on kindel, et need asjaolud, mis ma siin ette tõi, väga valusasti puudutasid sotsialistlikku rühma ja selle politikat. Kui oleks olnud Irboska veresaunas süüdi ainult kodanlus, siis mispärast vaikisid sotsialistid Asutavas Kogus, I ja ka II Riigikogus? Miks ei aidanud nad selleks kaasa, et selle veresauna korraldajaid karistataks. Midagi ei tehtud sotsialistide poolt selleks. Kui ametiühisuse tegelased välja saadeti 1919. aastal, siis vaikisid sotsialistid. Enne kongressi aga tähendasid nad ametiühisuste tegelaste kohta, et kui need jäävad oma seisukohade juurde, siis läheb neil halvasti. Mul ei ole käepärast „Sotsiaaldemokraati“ 1919. aastast, kus pr. Oinas samasuguseid mõtteid avaldas. Kui Irboska veresauna enam varjata ei saanud, siis kirjutati „Sotsiaaldemokraadis“ Leppadest, Lutsar'itest ja teistest ning ei puudutatud ainsa sõnagagi Hellat'it, just kui ei teaks tema midagi sellest, mis sünnib piiril. Kui viimaks Lutsar'i osa selles asjas ilmsiks tuli, siis oli Lutsar kadunud, ja I Riigikogus seletati, et Lutsar on saanud viisa välismaale sõiduks. Seda viisat võis lubada vaid siseminister Hellat.

J u h a t a j a: Meie arutame praegu esitist kaitseseisukorra kestuse kohta, ja ma ei saa aru, kuidas Teie kõne selle punkti kohta käib.

V. K a a v e r (tp): Ma leian, et kaitseseisukorra küsimus, mis meil praegu päevakorral, võimaldab valgustada meie riigi politikat ka minevikus, ja loomulikult ei saa mina siin mööda minna sellest erakonnast, kes asub pahemal pool, seinääres. See küsimus kerkib enam kui ühel korral, mispärast ei ole vastutu-

sele võetud need isikud, kes Irboska veresaunas süüdi ja kelle nimed teatavaks saanud.

Mispärast ei ole vastutusele võetud need isikud? Mispärast sotsiaaldemokraatlik erakond, teades kõike seda, mis Irboska veresauna ees käis, ei ole samme astunud, et saaksid vastutusele võetud isikud, kes selle kuriteo toime panid?

A. O i n a s (stp, fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Aeg läheb edasi. Noortest kasvavad inimesed, keda Riigikogusse valitakse. Kuid on selge, et need noored Riigikogu liikmed ei või täpselt seda teada, mis ligemale kümme aastat tagasi sündis rahvaesinduses.

Rkl. Kaaver seletas, et sotsiaaldemokraatlik erakond ei olevat midagi teinud, et Irboska veretööd paljastada ja et süüdlased vastutusele võetaks. Mul on au olla sotsiaaldemokraatlikus parteis 23—24 aastat, olen ka kõneall-olevad sündmused kaasa elanud. Võin rkl. Kaaver'i märkusele seda tähendada, et mina isiklikult, rkl. Rei ja veel mõned teised andsime pärast Irboska veretöö avalikuks tulemist prokurörile vormiliku kaebuse, milles, andes andmeid Irboska veretöö kohta, nõudsim, et prokuratuur hakkaks seda asja selgitama ja süüdlased vastutusele võtaks.

Edasi tegi sotsiaaldemokraatlik rühm arupärimise. Neid oli kaks või isegi kolm. Küsimust käsitati rühma poolt põhjalikult, kuid sotsialistide käes ei seisa riigivõimu ega ka kohtuvõimu teostamine, ja sellepärast ei vastuta sotsiaaldemokraatlik tööliste partei selle eest, kui süüdlasi ei leita ja vastutusele ei võeta.

A. J õ e ä r (stp, fakt. märk.): Mina loen oma kohuseks asjaliku märkusena tähendada, et samasuguse jutu eest, mida kuulsime praegu rkl. Kaaver'ilt, ja mida oleme kuulnud enne teistelt kommunistidelt ja nende sõpradelt, üht nende parteikaaslast Tannebaum'i Eesti vabariigi kohtu poolt kahekuulise vangistusega karistati. Aga seda härrat kaitses siin Riigikogu kõnetool, et teda karistada ei saa. See jutt, mida ta siin räägib, seda on kohtute poolt kaalutud ja säärase jutu laialilaotamise eest vangi mõistetud kui laimamise eest.

V. K a a v e r (tp, fakt. märk.): Pean faktilise märkusena ütlema, et härra Oina mälu on natuke teda petnud. Nimelt kui sotsiaalrevolutsionääride poolt Asutavas Kogus arupärimisega esineti Irboska veresauna kohta, siis sotsiaaldemokraatliku partei esindaja härra Ast kandis ette sotsiaaldemokraatliku partei nimel resolutsiooni, kus öeldakse, et Asutav Kogu, läbi vaadates neid ja neid asju, läheb päevakorras edasi. Peale selle oma kõnes selle resolutsiooni juurde tähendas tema, Ast, et

see on „ainult tibatillukene, väikene episoodike Eesti riiklikus elus“. See oli Eesti sotsiaal-demokraatliku partei seisukoht tol korral, ja see resolutsioon räägib selget keelt ja ei tarvita mingit ümberlökkamist.

K. A s t (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Mul on varemalt mitu korda tulnud sõna võtta sõjaseisukorra kaotamise või õieti selle pikendamise ettepanekute puhul. Neil korduvalt sõnavõtmistel on mul võimalus olnud sotsialistliku töölispartei rühma, kui ka oma isiklikku seisukohta avaldada. Seepärast ei kujutanud ma endale ette, et ka täna oleks tarvis sõna võtta. Kuid teen seda siiski selletõttu, et minu nime korduvalt juba kistud kaasa. Rkl. Kaaver on meelde tuletanud vanu asju... (V. K a a v e r, stp: Mis väga valusad!) Asutavast Kogust ja neid omamoodi valgustanud. Kõigepealt seletas ta, nagu oleksime meie kunagi või mingisugusel kujul õigeks mõistnud 24 inimese mahalaskmise Irboska frondil. Härra Kaaver on rääkinud oma mälu, võibolla kuulu järgi, Asutava Kogu protokollidest üht ning teist lugenud, aga ei suutnud seda täpselt edasi anda. Küsimus oli tõesti Asutavas Kogus arutamisel, ja mul tuli seal esineda oma rühma seisukohaga, milles märkisin nimelt, et meie rühm ei heida valitsusele ette seda, et kongress, mis oli läinud üle lubatud piiridest, laiali aeti. Samuti leidis rühm ka seadusepärase olema 102 inimese väljasaatmise.

Mis aga puutub omavolilisesse mahalaskmisse frondil, siis mõistis meie rühm selle teo hukka. Peale selle meie rühma juhatause liikmed, kes ka keskkomitee liikmeteks olid, andsid vastava avalduse prokuröridele, millise põhjal prokuratuuri poolt selles asjas uurimine toimetati. Edaspidine asjakäik ei olene meist ega ühestki teisest üksikust Riigikogu liikmest, vaid prokuratuurist ja kohtuvõimudest.

Mis sellesse puutub, et mina mingisugust terrorit õigustavat ja valimiselsetel koosolekutel olevat heaks kiitnud niihästi vangimajade korra kui ka tarbetuks tunnustanud amnestia, siis on see samasugune omal viisil minu sõnade edasiandmine, nagu kõik muugi. Ma ei ole kunagi eriti vangimajade korda uurinud ega ei lähe seda tegema, kuni pakulist tarvet selles asjas ei peaks tulema. Kuid ühes olen kindel, et inimesi, kes osutuvad meie ühiskondlikule ja riiklikule korrale, ka tööliklassile, hädaohlikuks, peab ühiskond isoleerima. Aga ma olen ka alati öelnud, et see on minu isiklik seisukoht, ja võibolla, et see igas asjas ühte ei satu meie rühma seisukohaga. Ma ei häbene tunnustada, et ma isiklikult ei poolda amnesteerimise politikat Eestis, sest kui täna amnesteeritakse ja homme ometi ollakse sunnitud

neid samu inimesi vangimajadesse tagasi viima, siis on see korrupsiooniline kord. See on minu kindel arvamine.

Edasi peab ütleva, et on täiesti ülearune põhjendada sõjaseaduse kaotamise tarvet selle väitega, nagu valitseks meie riigis mingisugune diktaatorlik kord, või nagu oleksid meil kodanikude vabadused hävitatud. Seda teeb nimelt üks osa neist kaitseseisukorra pikendamise vastastest, kes ütlevad, nagu härra Kaaver'gi seda ütles täna, et sõjaseisukorra tõttu olevat loodud väljakannatamatu olukord. Teiselt poolt arvatakse jälle, et sõjaseadust tuleb pikendada, sest meil olevat niisugused plahvatuseained, mis kardetavad riiklikule julgeolekule. Kumbki väide ei ole õige. Meil ei leidu plahvatuseaineid, mis hädaohlikud oleksid riiklikule julgeolekule. Seda põlevainet võis proovida täna Riigikogu kõnetoolil, kui kõneles rkl. Kaaver. Mina arvan, et need väikesed raketid ei ole meie riiklikule korrale kardetavad. Härra Kaaver võib ka väljaspool Riigikogu oma mõtteid avaldada, kuid see ei ole riigile hädaohlik. Nende härrade pärast võiks sõjaseaduse kaotada.

Mis puutub sellesse, nagu valitseks meil diktatuur, siis ei seisa ma nende hulgas, kes tahaksid meie sisemist olukorda kõigis üksikasjades õigeks mõista, aga nende käest, kes teevad ülekohtuseid etteheiteid, tahaksin siiski küsida: mille poolest on see riiklik kord, mis neile ideaalsena paistab, parem meie omast. Jätame kõrvale selle, et seal tõesti valitseb terror, jätame selle, et Solovkidel inimesed külmas ja näljas surevad, jätame selle, et need inimesed on sotsialistid, endised sotsiaalrevolutsionäärid, jätame kõik selle kõrvale, ka seinäärde seadmised, samuti küsimuse, kas härra Kaaver Venemaal maha lastakse või mitte, — aga küsime: Mis head on toonud see diktatuur tööliklassile? Kas on seal tööliste kõht täis, kas on kultuuriline tasapind tööliste juures seal kõrge?

Meie teame, et inimesed sealt salkadena põgenevad, et neil päevil saabus Riiga kolm rongitait kurnatud, näljutatud ja ärahirmutatud inimesi, kes isegi demokraatliku korra juures ei julge sellest kõnelda, kuidas nendega diktatuurimaal ümber käidud. Saabus kolm rongitait inimesi, kelle perekonnad lõhutud, osa rongist maha tassitud, Solovkidele vangi pandud, lapsed lahutatud isadest, naised mees- test, — see kõik olevat ilus, moraalne, selle poole pidavat püüdma, see vägivald olevat õige. Ma tahaksin teada, austatud härrad, kas tehakse siin veel vahet moraali ja ebamoraali vahel. Kui meie tarvitame neid sõnu, siis peaks meil ometi ka nende mõiste selge olema. Lugupeetud Riigikogu liikmed, asi on hoopis

lihtne. Eestis ei oleks tollest silmapilgust peale, kui lakkas sõda Venemaaga, mitte enam tarvis olnud sõjaseadust üheski riigiosas, kui meil ei oleks leidunud inimesi ja rühmitusi, kes selle eest hoolt kandsid, et riigivõimul, kas õigusega või ekslikult, alaline võimalus oleks näidata, et korrakaitsmine vajab erakorralisi abinõusid. Kas meile vähe kaela toodud ülearuseid verevalamisi, kohtuprotsesse? Mis oli näiteks 1. detsember? Kas see sündmus ei pidanud kaasa aitama selleks, et sõjaseadus kauem kestaks? Iga arusaav inimene ütleb: mõttetud ülesastumised on andnud põhjust selleks, et sõjaseadus mitmed aastad kauem kestaks, kui see muidu oleks kestnud. Kes on selle eest hoolitsenud, et meil niisugused asjad riigis ette tuleksid? Kas on selle eest hoolitsenud sotsialistid või need härrad, kes nimetavad endid ka töölisklassi esindajaiks, aga kes talitanud kui vihasemad vaenlased, tuues selle klassi hulka klassiarusaamise tumestamist, noppides nende seast välja üksikuid aktiivsemaid inimesi ja toimetades neid prokuratuuri kätte?! Kui ei oleks meil kommunistide mürgeldamist olnud, siis ei oleks meil ka sõjaseadust. Õnneks, austatud härrad Riigikogu liikmed, on lugu nii, et Eesti tööliskond, kes küllalt juba saanud vintsutada, kelle nahal mitmed eksperimentaatorid liugu lasknud, ei lase enam enda kallal provotseerida, ei lähe enam raketi-meeste kutsumise järele; seda tööliskonda ei saa vist enam uueks 1-ks detsembriks tänavale viia. Selle fakti pärast, et meie tööliskonda 1-ks detsembriks enam tänavale viia ei saa, nutavadki need härrad verepisaraid. Seepärast on ka kokku kuivanud need abiandmise allikad, mida need härrad muidu kasutasid. Võibolla need iselaadi kõnedki Riigikogu kõnetoolilt nende härrade poolt tahavad kaasa aidata selleks, et allikad jälle rikkalikumaks läheksid. Aga ma mõtlen, et see isand, keda need härrad teenivad, on küllalt tark ja kurikaval.

Igatahes ei ole sotsialistid, kui nad kõnelenud sõjaseaduse edasikestmise vastu, teinud seda mingisugustel demagoogilistel põhjustel. Ei loe meie ka sõjaseadust sääraseks kurjuseks, mis demokraatia riigis maha suruks; vaid oleme kõnelenud seepärast peaaesjalikult, et aeg on kord normaalsetele oludele üle minna, muu seas ka välisriikide pärast. Välisriikide hindamise pärast oleks Eestile soovitav, et meie mingisuguseid erakorralisi abinõusid sisemise korra alalhoidmiseks ei tarvitaks. Teie, Riigikogu liikmed paremalt poolt, armastate kõneleda, kui hästi meil kaitseliit korraldatud ja kui aktiivne see organisatsioon olevat. See organisatsioon on lisaks teistele võimudele

riigis, kes korra alalhoidmise eest valvavad. Kui niisugused suured relvastused riigi kaitseks loodud, kui riigis pealegi rahu valitseb, mis jaoks on siis vaja erakorralisi abinõusid, kuna neid ei kasutatagi, välja arvatud üksikud juhtumised. Nende üksikute juhtumiste pärast ei maksaks anda võimalust väljaspoole lanseerida niisuguseid kirjutusi, nagu alles käesoleva aasta kevadel ühest Shveitsi lehest lugesin. Väljaspool jätab see niisuguse mulje, nagu püsiksime meie sõjaseaduse armust. See ei ole meile üheski mõttes tulus.

Lõpuks peab kahetsust avaldama selle üle, et seaduseelnõu, mis pikemat aega seisab üldkomisjonis, edasi ei niiku. Mispärast ei küpse see niivõrt, et võiks Riigikogus arutamisele tulla ja vastuvõtmist leida? Arvata-vasti ei ole see seadus sedavõrt keeruline juriidiline probleem, et selle arutamine kuudekaupa aega nõuaks. Seaduseelnõu on välja töötatud Kohtuministeeriumi poolt, läbi vaadatud omalajal sõjanõukogu poolt, heakskiitmist leidnud korduvalt Vabariigi Valitsuse poolt, aga Riigikogu ei suuda siiski seda võrdlemisi lihtsat seaduseelnõu vastu võtta. See on kahetsemisväärne. Kui seal tarvis parandusi teha, siis võidakse seda teha alati. Riigikogu kaalub parandused läbi, ka need, mis üksikute Riigikogu liikmete poolt tehakse. Kui seaduseelnõu vastu võetud, siis ka parempoolsed ja keskrühmad ei oleks vastu sõjaseaduse kaotamisele, ja siis pääseksime ometi kord sellest küsimusest, millepärast sagedasti Riigikogus vaidlusi olnud, aega raisatud ja ülearuseid kõnesid peetud.

J u h a t a j a : Riigikogu stenogrammist selgub, et rkl. Kaaver on öelnud järgmist: „Sotsialist Hellat oli tolajal Siseministriks ja kogu sotsiaaldemokraatlik partei selle veretöö lavastajaks“. Leian selle ütelse haavava ja teen rkl. Kaaver'ile märkuse.

Aruandja A. A n d e r k o p p (lõpusõna): Ma peaksin aruandjana kõigepealt märkima mõnd tõsiasja. Esimene neist puutub härra Jõeääre etteheitesse Vabariigi Valitsuse seletuskirja kohta, kus härra Jõeäär tähendas, et kogu küsimus kaitseseisukorra asjas on pealiskaudselt võetud, mida juba üksi see asjaolu näitavat, et Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seletuskiri kõneleb sõnades „minu arvates“.

Austatud Riigikogu liikmed! Seletuskirjade alal võivad mitmesugused süsteemid olla. Ma tean näiteks, et ühes suuremas Euroopa parlamentlikus riigis on maksev säärane kord, et seletuskirja eest vastutab mitte valitsus, vaid kava esitav ministeerium. Ka meil on see süsteem viimasel ajal omaks võetud, et seaduseelnõude seletuskirjad, mis Toompeale

tulevad, ei kanna valitsuse nimetust, vaid ministeeriumi nimetust, kust eelnõu tulnud. Mulle tundub, et see süsteem on ka õigem. Sest valitsus ei saa ometi arutama ja hääletama hakata seletuskirja puudusi, mis liiga kaugele viiks. Kui nüüd härra Jõeäär tahab ette heita, et see süsteem lohakust näitab, siis peab ütleva, et see lihtne olukorra mõistmatus ja Euroopa riikide korra mittemõistmine on. (A. Jõeäär, stp: Maitse asi!) Kui Teil teistsugune „maitse“ on, siis peab ütleva, et sarnaste „maitsete“ asjus ei saa vaielda. Teile ei meeldi see asi, et niiviisi öeldakse, aga mina tean inimesi, kes praegu vaheleühüüda mõne Riigikogu liikme kohta samuti mitme „maitiselisel“ arvamisel on.

Teine asi, mida käesoleval korral tahtsin tõsiasjana ette tuua ja mida mina kui Riigikogu liige, kes riigikaitse komisjonis pikki aastaid töötanud, oma moraalseks kohuseks pean tähendada, et etteheide sotsialistidele, nagu oleksid nemad toetanud kaitseesisukorra seaduse kestust, õige ei ole. Eelmise valitsuse loomisel ja rühmadevahelistel läbirääkimistel on olnud sotsialistlik rühm, samuti nende esindajad valitsuses, sel arvamisel, et nemad kaitseesisukorra pikendust toetada ei saa. Kuna see küsimus oli aga koalitsiooni-küsimus, mitmed koalitsiooni rühmad seda pikendust nõudsid, pidid sotsialistid neile otsustele, mis valitsuse poolt tehti, andma oma allkirja. (V a h e l h ü ü d e d sotsialistide ridadest V. Kaaver'ile, tp: Kas kuulete?)

Kolmas küsimus, mida puudutada tahtsin, on saadik Hellat'i küsimus. Mina arvan, et käesoleval korral Riigikogul ei ole mingit alust juurelda küsimusi, mis olnud kümme aastat tagasi ja ühele välissaadikule kaalumata etteheiteid teha. Inimene on olnud hulk aega saadiku kohal, on välisesindajana rasket tööd teinud ja nüüd tullakse temale etteheiteid tegema enne, kui nende küsimuste kohta mingisugusele lõplikule tulemusele oleks jõutud. Säärast olukorda ei tohi Riigikogu endale lubada, ja meie riigi esindajad peaksid saama võimaluse rahulikult oma vastutusrikast tööd teha.

Mis puutub neisse väidetesse, mis ette toodud, et riigikaitse komisjoni esitist mitte kinnitada, ei oleks mul lisaks kõigile seletustele, mida siit kõrgest kohast kaitseesisukorra kohta eelmise Riigikogu ajal eriti kahel viimasel korral ette toodud, palju juurde lisada. Meie arvamisest on siin ikka lahku läinud. Üks pool meie hulgast on arvanud, et meie ei saa kaotada seda kindlustust, mis valitsusel peab olema riigi julgeoleku eest vastutamises. Teine pool aga arvab, et seda kindlus-

tust ei ole enam tarvis. Otsustama peab siin riiklik arusaamine.

Härra Ast arvas, et kaitseesisukorra seaduseelnõu arutamine on kahjuks viibinud ja et see peaks kiiremini minema. Mina aga kardan ja hoiatan Riigikogu liiga kiirelt teotsemise eest, sest see on raske ja keeruline seadus, ja siin ei tohiks üks või kaks kuud rohkem arutamist ja kaalumist asjale kahjuks olla.

Minu arusaamise järgi on kaitseesisukorra seadus üks raskematest riigis. Meie näeme, et Lääne-Euroopa riikides, kus uued kaitseesisukorra seadused maksma pandud, nagu Inglismaal ja Saksamaal, on need seadused väga laia ulatusega. Need määravad ära selle erakorralise võimu, mis valitsuse julgeoleku kindlustamiseks tarvis. Nendelt seadustelt on meil palju õppida, ja meie praegune kava tahaks vast mõndagi täiendust.

Ettepanekut tehes, käesolev esitis vastu võtta, tahaksin veel kord rõhutada neid motiive, mis meie riigis kaitseesisukorra kinnitamisel erilisel mõõduandvad tohiks olla. Meie riiki ei saa võrrelda Lääne-Euroopa riikidega. Seal on kaitseesisukorra kaudu esijoones kindlustamisel sisemise julgeoleku küsimus, meil aga sisemise julgeoleku küsimus ka välisjulgeoleku küsimus. See on tähtis motiiv, mis kõneleb selle esitise poolt. Kui meie ei ole saanud seni uute normide kaudu valitsusele abinõusid anda riigi julgeoleku eest vastutamist endale võtta, siis ei tohi seda julgeoleku kindlustust valitsuselt võtta, mis tal kaitseesisukorra näol praegu olemas. See pärast palun Riigikogu see esitis kinnitada.

Mis puutub rkl. Kaaver'i poolt tehtud ettepanekusse, siis ei saa Riigikogu praegumaksva korra järgi seda ettepanekut hääletamisele võtta. Meil maksvate seaduste järgi ei kuulu Riigikogu ülesannete hulka muuta või kaotada kaitseesisukorda. Kaitseesisukorra kaotamine või pikendamine kuulub Vabariigi Valitsuse võimupiiridesse, ja Riigikogul jääb ainult otsustada, kas ta sellekohase esitise kinnitab või mitte. Ei tee ta seda, peab valitsus sellest järeldused tegema kaitseesisukorra kohta. Riigikogu võib otsuse anda, kuid endale neid õigusid võtta, mis valitsusele kuuluvad, ei saa Riigikogu.

Juhataja: Rkl. Kaaver'i ettepanek, nagu juba tähendasin, hääletamisele ei tule. Samuti ei tule iseseisvalt hääletamisele rkl. Jõeääre ettepanek esitise tagasilükkamise kohta, vaid Riigikogu liikmed teevad esitise hääletamisel järeldused.

(Hääletatakse.) Esitis on vastu võetud.

6. Genfis 3. novembril 1923. a. sõlmitud tollivormaliteetide lihtsustamise rahvusvahelise konventsiooniga ja protokolliga ühinemise kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. P u n g: Väga austatud Riigikogu liikmed! Rahvasteliidu põhikirja järgi seadsid liitunud rahvad enesele muu seas ülesandeks riikidevahelises äritegevuses kõrvaldada liigseid ja omavolilisi ametitoimetusi kaupade tollimises, või vähemalt need ametitoimetused võimalikult lihtsustada. Selle ülesande teostamiseks sõlmiti Genfis 3. novembril 1923 lahiline konventsioon, millega seni ühinenud 28 riiki. Balti riikidest on konventsiooni kinnitanud Soome, kuid arvatavasti ühinevad temaga ka teised Balti riigid.

Genfi konventsiooni järgi võtavad lepinguosalisel riigid enesele kohustused mitte takistada rahvusvahelist äritegevust tolli- või teiste vormaliteetidega, mis oleksid liigsed, tarbetud või omavolilised. Tollivormaliteetide lihtsustamise mõttes on konventsiooni mahutatud terve rida määrusi, mis põhjenevad usaldusel teise riigi ametiasutuste vastu. Usaldus teise riigi ja tema ametiasutuste vastu on terve konventsiooni aluskivi. Säärase usalduseta osutuks konventsioon illusooriliseks, sest konventsiooni määrused sisaldavad eneses mitte niipalju kindla sisuga juriidilisi mõisteid, kui sooviavaldusi niisuguste abinõude tarvitusele võtmiseks, millest oleneb õiglane ja aus rahvusvaheline kaubanduslik arenemine. Usaldusest teise riigi vastu on, näiteks dikteeritud järgmised eeskirjad:

1) tunnismärgid, mis ühe riigi ametivõimude kaubaproovidele või mudelitele pannud, peavad tunnustamise leidma ka teise riigi ametivõimude poolt;

2) ühe riigi ametiasutuste poolt väljaantud päritolutunnistused on põhimõttelikult maksavad ka teises riigis, ilma et neil konsulaarviisat tarvis oleks; sama on maksev ka transiitriigi ametiasutuste poolt väljaantavate päritolutunnistuste kohta;

3) ühes riigis tehtud kaupade analüüs nende koosseisu, puhtuse, kvaliteedi, sanitaarse seisukorra või päritolu kohta tuleb maksvaks lugeda ka teises riigis, kui selle kohta täiendav kokkulepe sõlmitud;

4) reisijatele lubatakse teataval tingimustel saata oma pagasi, tolliregistratsioonita piiril, ühest riigist teise, kui see pagas ära antud teise riigi poolt tunnustatud büroosse.

Mis puutub konventsioonis tehtud soovivaldustesse, siis kohustuvad lepinguosalisel riigid kaalumisele võtma küsimuse, kuidaviisi lihtsustada kaupade kiiret tollimist, reisijate

pagasi läbivaatamist, tolliladudes olevate kaupade käsitamist, laomaksude võtmist ja tolliametite koostööd. Selles mõttes soovitatakse riikidele: tarbekorral toimetada rikkiminevate toiduainete tollimist ning laevade laadimist ja lossimist väljaspool harilikke tolliameti tööpäevi ja töötunde; lubada kaubasaajatele, kas enestele oma kaupe tollil deklareerida või teisi isikuid lasta deklareerida; tollimääruste väiksemaid rikkumisi võimalikult kergesti karistada; tollimaksude tasumiseks pangatshekke vastu võtta; kaupade reeksporteerimisel lihtsustatud tingimustel tagasi maksta sissenõutud tollimakse; reisijate käsipakke läbi vaadata reisi ajal raudteel või laeval; lubada asutada eralaoruume kaupade tollimiseks; arvestada laomakse õiglasel alusel; asutada rahvusvahelisi raudteejaamu ja teostada seal rahvuslike ametiasutuste koostööd.

Konventsiooni eeskirjade teostamisel tekkinud tülküsimusi soovitatakse lahendada vahekohtuga, kuna kõrgem vahekohtu instants oleks alaline rahvusvaheline kohtukoda Haagis.

Konventsioon astub jõusse 90 päeva möödumisel pärast selle ratifitseerimist.

Konventsiooni protokollis sisaldub määrus, et tollivormaliteetide lihtsustamise konventsioon ei puuduta milgil viisil neid lepinguid, mis riigid juba sõlminud või edaspidi sõlmivad, ja mille sihiks kaitsta inimeste, loomade või taimede tervist või avalikku kõlbust, või mis peavad kindlustama rahvusvahelist julgeolekut.

Nagu sellest näha, käsitab konventsioon niisuguseid küsimusi, mis meil kaugelt suures osas konventsiooni mõttes juba otsustatud. Neid kohustusi aga, mida konventsiooni vastuvõtmine meile uudselt paneb, ei ole meil raske täita, seda enam, et need kohustused vastavad meie püüetele rahvusvahelise äritegevuse edendamise alal. Eestil ei ole põhjust rahvaste koostööd nende majandusliku elu arendamisel takistada.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Väliskomisjoni poolt on seaduseelnõu heakskiitmist leidnud.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

7. Valgete orjadega kauplemise vastu võitlemise rahvusvaheliste kokkulepetega ühinemise ja naiste ning lastega kauplemise vastu võitlemise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja L. Johanson: Valgete orjadega kauplemise vastu

võitlemises on rahvusvaheliselt sõlmitud mitmed kokkulepped ja vastu võetud mitmed konventsioonid. Vabariigi Valitsus, samuti sotsiaalkomisjon on leidnud, et nende kokkulepetega ja konventsioonidega võib Eesti riik ühineda, kuna meil on sellekohased asutused, näiteks Sise- ja kohtuministerium, kellele vastavad ülesanded pannakse selle kauplemise vastu võitlemise alal. Samuti on meil seadustes vastavad normid, näiteks Kriminaalseadustikus, kus karistatakse valgete orjadega kauplemist. Meie riigis valgete orjadega kauplemist tuleb ette harva, kuna see ei asu transiitliinil, ega ole Tallinn või ükski teine linn Eesti riigis punktiks, kus suuremal arvul või üldse valgete orjadega kaubeldakse.

Sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

8. Suguhaiguste vastu võitlemise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja J. Vilms.

(Pealkiri.)

J. Soots (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Minul ei oleks põhjust käesoleva seaduse puhul sõna võtta, kui I lugemisel rkl. härra Eilman ei oleks kujutanud meie rahva tervislikku seisukorda säärasena, mis tööoludele ei vasta. Mulle on meelde jäänud härra rkl. Eilman'i seletusest, et meil olevat 99% suguhaigeid, et see haigus olevat niioelda rikaste inimeste eesõigus, kuigi see küsimus lahtiseks jäi, kuidas meil ometi 99% rikkaid võib olla. (B. Eilman, stp: Härra Soots, seda kõneles aruandja sotsiaalkomisjonis.) Mina kuulsin seda aga läinud korral Teie suust, ma ei ole sotsiaalkomisjonis olnud.

Mul on käepärast andmed suguhaiguste levinemise kohta kaitseväes. Neist andmetest võib mõnesuguseid järeldusi teha. Ma toon need andmed ette: Eesti kaitseväes on 1928. a. olnud 1000 inimese kohta 30 suguhaiget, see tähendab umbes 3%; mereväes on see protsent väiksem, 1000 inimese kohta 26,72. Kui vaatame endiste aastate andmeid, siis näeme sedasama, et meie kaitseväes on igal aastal ümmarguselt 3% suguhaigeid. Kas see protsent on suur või väike, seda näeme, kui võrdleme neid andmeid teiste riikide omadega. Põhja-Ameerika Ühisriikides on 1000 inimese kohta 52,5 suguhaiget, tähendab üle 5%, Saksa sõjaväes — 53,61, ka üle 5%, Inglise sõjaväes 44,4, tähendab üle 4%, Hollandi India kolooniavägedes 229,4, tähendab ligi 23%.

Nii on suurel hulgal riikidel suguhaigete protsent suurem kui Eestis. On ka mõned riikid,

kellel see protsent vähem. Näiteks Tšehhoslovakkias, seal on see protsent alla 3. See on väike protsent. Tähendab võrreldes teiste riikidega ei ole meie olukord halvem, vaid veel parem. Kui nüüd oletada, et sellel maal, kus kõigesuurem suguhaigete protsent, et see protsent viib teatava aja jooksul tervisliku seisukorra niikaugemale, et 100% inimesi on haiged. Ma mõtlen siin kolooniavägesid Hollandi Indias, kus on 23% haigeid, seal oleksid aasta 4 või 5 pärast kõik haiged. Kui see nõnda oleks, siis võiksimme järeldada, et sama aja jooksul tuleks ka Eestis see maksimaalne haiguse levinemine ilmsiks, kusjuures leiame, et Eestis oleks see protsent 12 ja mitte rohkem. Kui arvata, et terve rahvas on samavõrt haige, kui kaitsevägi, siis võite öelda, et Eestis on suguhaigeid 12%. Kus on need haiguseallikad? Muidugi kaitsevälased elavad linnades, seal on need allikad. On ka mõnesuguseid andmeid, mis räägivad sellest, kuidas nekrutid tulles kaitsevärke on sagedasti suguhaiged. Loomulikult need, kes tulevad maalt, toovad seda sealt kaasa, kes tulevad linnast — need linnast. Käesoleval aastal nekrutite sissekutsumise juures on ilmunud linnast haigeid 17 ja maalt 7, s.t. 2½ korda vähem. Kuna meie teame, et meil maal on rahvast kolm korda rohkem kui linnades, siis peame järeldama, et linnades on suguhaigused levinenud 7½ korda rohkem kui maal, ja kui üldiselt võtsime 12% maa ja linna kohta kokku, siis kujuneks võrdlus meil järgmiseks: maal oleks 3%, linnades 21% elanikkude hulgast haiged. Ma ütlesin seda muidugi kaitseväre kohta, aga muidugi on kaitseväre ja rahva seisukorra vahel teatud vahekord, ja kui meie kaitsevägi on paremas seisukorras kui teiste riikide kaitseväd, siis järeldame sellest, et meie rahvas on üldiselt paremas seisukorras kui teised.

Tekib küsimus, kes on need haiged, kes seda haigust levitavad? Selle kohta võite saada andmeid professor Paldrock'i aruannetest, mis ta trükkida lasi oma praktika alal. Nimelt ta on avaldanud statistilised andmed tema juures ravimisel käinud meeshaigete kohta. Neid on tal olnud 10 aasta jooksul 2690.

Nende haigete hulgast, kes tema juures arstimas käinud, langeb suur protsent üliõpilastele, nimelt 886. Neist on aga ainult 88 haiget eestlased, teised olnud teistest rahvastest. Suurem protsent haigeid langeb ka ametnikkudele, kuid on käinud ka käsitöölisi üsna palju ja gümnaasiste. On tähelepanuväärne, et nende 2690 hulgast ainult 123 on, kes maalt pärit. Tähendab, ainult 4,6% haigete koguarvust on maalt pärit, kõik teised on linnast.

Kes on haiguse edasiandjad? Seal on 1300 haiget, kes haiguse saanud avalikkudelt naistelt, s.o. umbes 50%. Edasi, õmblejannadelt on haiguse saanud 271, majateenijatelt 206. Haiguse edasiandjate hulgas on 145 maatud-rukut, ehk 5,3% kõigist haiguse edasiandjatest. Mis sellest järeldama peab? Sellest tuleb järeldada seda, et haigus levinenud peaaeglikult linnades, kus kaitseväge andmete järgi haigete arv on 7 korda suurem, kui maal. Aga kui võtta prof. Paldrock'i andmed, siis 95% langeb linnadele, 5% — maale. Võibolla, ühe arsti andmed ei ole küllalt täpsed, võibolla mõned maa haiged arstivad ennast maal ka terveks, kuid ikkagi jääb vahe linna ja maa vahel suureks.

Kui vaadata neid andmeid, siis näib, et härra Eilman'i ütetus, nagu oleks meie rahvast 99% suguhaigust kannatanud, ei leia tõendust. Statistilised andmed räägivad sellele vastu. Kui härra Eilman seda siiski tõendanud, siis võib oletada, et ta need andmed kogunud oma lähemast ümbrusest. Kuid ühe ringkonna kohta käivaid andmeid ei saa õigeks pidada terve rahva kohta. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt: See oli eht „sootsilik“.)

B. E i l m a n (stp): Ma poleks sõna võtnud, kui härra Soots poleks mind selleks sundinud. Härra Soots tahtis tõendada midagi, aga mida — jäi tumedaks. (J. S o o t s'i, põl vahelhüüe.) Ma ei kõnelenud seaduse I lugemisel sellest, kuipalju meil sõdurite hulgas neid haigusi on, vaid ma kõnelesin sellest, kes on nende haiguste levitajad. Mul ei ole kahjuks üle riigi andmeid, aga ma võin tuua andmeid Tallinna statistika aastaraamatust. Siit võime näha, kust need haigused tulevad. Need on andmed, mida saatnud arstid, kes suguhaigeid registreerivad, ja andmed nende haigete kohta, kes linna suguhaigete ambulatooriumis registreeritud. Kui võtame need andmed vaatluse alla, siis näeme, et riigi-, omavalitsuse- ja erakontorite ametnikkude hulgas, kelle arv ei ole väga suur, on 164 haiget. Selle vastu aga võtame riigi- ja omavalitsuse-teenijad, keda kahtlemata palju rohkem, seal on haigeid 69.

Edasi—tehnikuid on haigeid 82, neid Tallinnas palju ei ole. Edasi — kaupmehi on haigeid 79, kes registreeritud, aga palju neid on, kes registreerimata, seda muidugi ei tea. Edasi, koduseid majapidajaid on haigeid 82, ja majateenijaid, kelle arv mitu korda suurem, ja kellest härra Soots rääkis, kes haigusi edasi annavad, neist on kõigest 41 haiged. Nõnda siis ma oma kõnes seaduse esimesel lugemisel ei tahtnud muud näidata, kui seda, et haiguste levitajaks tuleb arvata suurema sissetulekuga

isikuid. Mispärast kardetakse meil päevavalgele tuua selle haiguse levitajaid? Seepärast, et sellega paljastataks just meie koorekihti.

Aruandja J. V i l m s (lõpusõna): Mina pean mõne märkuse tagasi tõrjuma, mis härra Eilman'i poolt välja lastud ses mõttes, nagu oleksin mina sotsiaalkomisjonis öelnud, et meie rahvast on 99% suguhaiged. Ma ei ole nii öelnud, nagu ka seaduseelnõu I lugemisel vahelhüüdena tähendasin. Ütlesin, et on põhjust arvata meie linna noorsoo kohta, et ta kas põeb, on põdenud või saab põdema suguhaigust. Nii et kõigepealt oli kõne all linna noorsugu, kuna üldse rahva kohta ei ole ma selles mõttes arvamisi avaldanud, nagu rkl. Eilman tõendada püüab. (A. O i n a, stp vahelhüüe.) Härra Eilman tõendas, et praegu on suguhaigeid isegi ka Riigikogus, aga mina ütlesin, et tulevikus linna noorsoo kohta võime teha teatavaid järeldusi ja arvata, et nad selle haiguse läbi põevad.

Edasi arvan, et ei ole mingit põhjust rääkida pikemalt selle seaduseelnõu üle, sest valitsus on lubanud seaduseelnõu läbi töötada laiemas ulatuses, ja seepärast on asjatud märkused statistika ja haiguseallikate kohta, mis keeruline küsimus ja mis midagi ei tõenda, kuna statistika suguhaigete kohta on väga puudulik ning suudab ainult osaliselt valgustada neid küsimusi.

J u h a t a j a: Rkl. Eilman soovib sõna faktiliseks märkuseks, aga praegu ei saa faktiliseks märkuseks sõna anda, sest ei peeta läbi-rääkimisi.

Pealkiri võetakse vastu.

(Seaduseelnõu tekst.)

L. J o h a n s o n (stp): Ma teen ettepaneku,

§ 4. lõppu võtta järgmine lõige: „Suguhaiguste ravimise kulud tasutakse haigekassadele Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poolt iga aasta 1. maiks.“

1. mai on võetud seepärast, et siis ministeeriumile krediitid avatud uues eelarves. Põhjenduseks tõin I lugemisel selle, et kuigi põhimõttelikult ei saa selle vastu olla, kui haigekassad ka suguhaigeid arstivad, ja isegi raske on vahet teha haigekassal orderi väljaandmise juures, kas see on üks või teine haigus, mille pärast ta liige peab pöörama arsti poole, siiski — arvesse võttes niisuguseid põhjusi, nagu madalad palgad, ja ka seda, et on väga palju igasuguseid haigusi olnud, nakkushaigusi, mida on pidanud haigekassad oma summadega arstima, — käib haigekassadele üle jõu praegu neid kulusid, mida seaduse muutmine toob, katta senistest sissetulekutest. Seepärast oleks

tarvilik, et riigi eelarve korras selleks summe antaks, ja ma arvan, et Hariduse- ja sotsiaalministeerium saab selle summa oma eelarvesse võtta. Seni on ta väljaminekuid kandnud ja võib ka edaspidi neid väljaminekuid kanda.

Mis puutub neisse vaidlustesse, mis peal kirja puhul tõusid, nimelt kas meie noorsugu on suguhaiguste suhtes halvas seisukorras, nii et võiks öelda, et 99% noorusest on haige, siis statistika, mis olemas, ei tõenda seda. Mul on võimalus olnud läbi vaadata statistikat, mis käsitab kooliealist noorsugu, ja seal on suguhaigete protsent väike. Kõik jutud 99% kohta on tuulest võetud ja on asjata neid avalikkuse ette kanda. Nii hull ei ole asi meie noorsooga kindlasti. Need andmed, millest ma tähendasin, on ette kantud koolitegelaste päeval, ja need näitavad, et suguhaigete protsent kooliealise noorsoo hulgas on võrdlemisi väike. (V a h e l h ü ü e.) Teie ütlete, et ametlik statistika ei tõenda midagi. Missugune siis tõendab?!

Meie ei saa oma noorsugu halvemaks kujutada, kui ta tõepoolest on. Seal ei maksa süüdistada, kus selleks põhjust ei ole ja kus sellega halba tehakse. Kui ütleme, et meie noorsugu on halb, ega sellega meie teda paremaks ei tee, ennem võib see halvavalt mõjuda.

Statistika, mis Tallinna aastaraamatus, ei ütle midagi. Nii halb see lugu meie noorsoo keskel küll ei ole, nagu seda öeldakse.

Meie kaitseväge kohta olen ma rkl. Soots'iga ühel arvamisel, et suguhaiguste arv seal väike on. Selle küsimuse üle on tulnud enne siit kõnetoolilt kõneleda ja on tähelepanu juhitud, et kaitsevæes on vastav kord maksuma pandud ja haiguste ärahoidmiseks abinõud tarvitusele võetud. Seda võime heaks kiita ja soovida, et nõnda ka edaspidi tehtaks.

Nüüd hakata vaidlema, kas suguhaigus linna või maa haigus, on üleaarne. Siin võib öelda, et see on linna haigus, kuid võib ka näiteid tuua maalt, kus näeme valdu ja kohti, kus see haigus levinenud. Iseenesest on see viljatu vaidlemine.

Statistikal on niipalju tähtsust, et avalikuks teha edasiandmise võimalused ja seda, kus tuleb abinõusid tarvitusele võtta suguhaiguste levinemise vastu.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Selles seaduseelnõus on tarvitusele võetud „aineliselt kindlustamata isikute“ nimetus. Meil ei ole senimaksvates seadustes täpselt kuskil selgitatud, missugused isikud on aineliselt kindlustamata. Ei ole ka teada asutust, kel võimalik täpselt kindlaks teha, kes on aineliselt kindlustamata ja kes mitte, ja seepärast ei soovita mina seda tärimnit sea-

duse võtta, vaid selle asemel soovitaksin võtta sõnad „puudustkannatavatele isikutele“. See mõiste on selgem, ja on teada, mis selle all mõistetakse. Et selle seaduse käsitlemisel eksiarvamisi ära hoida, oleks tingimata soovitav selle mõiste juurde jääda, mida seni seadustes tarvitanud oleme. Seepärast teen ettepaneku, sõnade asemele „aineliselt kindlustamata isikutele“ võtta sõnad „puudustkannatavatele isikutele“.

Teiseks tahaksin vaielda härra Johanson'i ettepaneku vastu, et suguhaiguste ravimise kulud haigekassale riigi poolt tasuda tulevad. Härra Johanson tõi ettepaneku põhjendusena ette, et haigekassad on raskes seisukorras ja ei jõua neid kulusid kanda, sellepärast peab maksuma riik. Kuna meil ei ole üldiselt asutud seisukohale, et suguhaigusi riik arstiks, siis ei ole see ettepanek põhjendatud, et riik suguhaiguid haigekassade liikmeid omal kulul peaks arstima. Siamaani on olnud seaduslik kord niisugune, et haigekassad oma liikmeid ise arstivad kõigi haiguste puhul. On teada, et haigekassa sissetulekud piiratud, ja nad sejuures laial käel talitada ei saa. Kuid asjalugu on niisugune, et kui ainelised võimalused on kitsendatud, siis peab ka haiguste arstimisel silmas pidama hädalisemaid abiandmise tarvidusi ning vähemhädalised kõrvale jätma. Kindlasti leidub võimalus ka haigekassa tööalal niisuguseid sorteerimisi ette võtta ning selle abil haigekassa kitsikut seisukorda parandada. Minu arvates riigi kanda neid kulusid võtta kuidagi ei saa.

J u h a t a j a: Pean tähendama, et mina, keeldudes rkl. Eilman'ile faktiliseks märkuseks sõna andmast, kodukorra § 67. ekslikult tõlgitsesin. Rkl. Eilman'il on sõna faktiliseks märkuseks.

B. E i l m a n (stp, fakt. märk.): Väga austatud Riigikogu liikmed! Seaduse arutamisel I lugemisel ei kõnelenud mina üldse sellest, kas Riigikogu liikmetest on keegi suguhaige või mitte. Ja seepärast see väide, mida siin aruandja ette tõi, et mina olen sellest kõnelenud, on ebaõige.

Aruandja J. V i l m s (lõpusõna): Härra Johanson'i ettepanekuga, et haigekassadele tuleksid riigi poolt suguhaiguste ravitsemiseks kulutatud summad tagasi maksta, ei saa mina aruandjana ühineda, silmas pidades komisjoni meeoleolu selles küsimuses. Komisjoni arvates ei ole põhjust suguhaigusi eriti välja tõsta ja anda nende arstimiseks toetust, kuna ometi tähtsamaid sotsiaalseid haigusi on, mis toetust vajaksid, nagu tiisikus, korterihäda j.n.e.

Mis puutub redaktsioonilisse parandusse, võtta sõnade „aineliselt kindlustamata isi-

kutele“ asemele sõnad „puudustkannatavatele isikutele“, siis ühinen sellega.

Juhataja: (Avaldab rkl. Johanson'i —lhk. 231— ning Hariduse- ja sotsiaalministri ettepaneku —lhk.—232.) Ministri ettepanekuga on aruandja ühinenud, mispärast see eraldi hääletamisele ei tule.

(Hääletatakse.) Rkl. Johanson'i ettepaneku poolt on 30 häält, vastu 40, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Seaduseelnõu tekst on vastu võetud ühes Hariduse- ja sotsiaalministri parandusega.

Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

Vaheaeg kl. 19.15 min. — kl. 19.40 min.

9. Riigi 1929./30. a. lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 3 — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja komisjoni esimees J. Soots: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praegune valitsus on asunud seisukohale, et ei ole otstarbekohane nõuda rahasumme paljude lisaelarvetega, ja kuna rahanõudmine paratamatu, siis tuleb nõuda eelkrediiti ja koondada kõik lubatud eelkrediidid ühte lisaelarvesse. Seepärast kannabki käesolev seaduseelnõu lisaelarve arvel eelkrediitide määramise seaduseelnõu nime.

Kui vaadelda sisuliselt, milleks neid rahasumme nõutakse, siis võib need summad jaotada kahte ossa. Esimene osa on Kaitseministeerium — korralised kulud, ja teine osa — erakorralised kulud Teedeministeeriumi arvel.

Mis puutub korralistesse kuludesse, siis on siin ette nähtud summa 27.200 krooni suuruses. Selle summa tarvidus on ilmsiks tulnud alles aasta jooksul. Nimelt on omavalitsuseasutused Kaitseministeeriumi kinnisvarad maksustamise eesmärgiga ümber hinnanud, ja mõnes kohas on selle hindamise tagajärjel kinnisvarade väärtus tõusnud kuni 200%-ni, kuna keskmiselt on tõus 80%. Selle tõusu tõttu ei jätku endistest summadest kinnisvaramaksideks ja tuleb lisa nõuda.

Teine summ on mitmesugused kulud 11.200 krooni. See summ on õieti kohtuotsusel välja mõistetud Gebert'i pärijatele — rekvireerimise korras Kaitseministeeriumi kasutada võetud vallasvarade eest. Kohtuotsuse järgi on Kaitseministeerium kohustatud selle summa välja maksma.

Mis puutub teise osasse, erakorralised kulud, siis lähevad need kõik töötatöölise tööks. Need on koondatud Teedeministeeriumi eelarvesse, aga sisuliselt kuuluvad õieti mitme ministeeriumi alasse. Siin on Vaba-

riigi Valitsus leidnud, et ka sel aastal on tarvis töötatöölisele tööd leida, ja seepärast on siia ka võtnud summa, et seda võiks leida. Töö iseloomu poolest võiks neid töid jagada kahte gruppi: ühed, peasjalikult õblemistööd, mis tehakse peamiselt Kaitseministeeriumi tarvis, on toas tehtavad tööd ja tehtakse seega naistele, kes tööta, tööd leida; teised tööd on välistööd, peasjalikult meeste tarvis. Üks osa neist on Põllutööministeeriumi arvel, nimelt 20.000 krooni. Siin on valitsus asunud säärasele seisukohale, et töötatöölisele ei tule otsida erilisi töid, mida vast muidu ei oleks tehtud, vaid praegu valitsus asub säärasel seisukohal, et tulevad võtta säärased tööd, mida niikuinii oleks tehtud, kuid mida oleks tehtud teisel ajal, hiljem, teistes oludes, ütleme suvel. Aga et töötatöölisi on, siis tarvis need tööd välja tõmmata esimeses järjekorras, vaatamata sellele, kas need tööd tulevad odavamad või mitte, ja töötatöölise eesõigus seisab selles, et see töö on nende monopol. Niisugustest töödtest oleks märkida Põllutööministeeriumi arvel Atla-Kuimetsa kanali kaevamine, Sauga jõe õgvendamine ja Võhandu jõe õgvendamine, siis veel raudteevalitsuse ja veeteede valitsuse arvel teatud summ. Summ oleks kokku 893.950 krooni.

Rahaasjanduse komisjon arutas seda kava ja leidis selle põhjendatud olema. Küll keskisid komisjonis vaidlused selle kohta, kas need summad liiga väiksed ei ole, ja valitsuse esindajal tuli seletada, et käesoleval momendil rohkem summe ei ole, ja kui pärastpoole selgub, et see võimalik, siis tahab valitsus vastu tulla, kuid praegu ei võiks valitsuselt nõuda kulu teha, kui tal ei ole selle tarvis sissetulekuid, raha, millega seda katta.

Samuti olid vaidlused selle kohta, kas on õige ja otstarbekohane, kui keskvalitsus ainult enesele on nõudnud summe ja ei ole nõudnud summe omavalitsustele. Siin arvas rahaasjanduse komisjoni enamus, et valitsus, kui ta leiab tarviliku, võib neid nõutud summe omavalitsuste käsutusse anda, eriti neid summe, mis lähevad teede tegemiseks. Kuna aga krediidi eest on vastutav keskvalitsus, siis on loomulik, et ta ka selle eest on vastutav, kuidas need summad kasutatakse.

Üldiselt leidis rahaasjanduse komisjon nõudmise põhjendatud olema ja komisjoni nimel teen ettepaneku.

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Nagu andmed viimastest nädelatest näitavad, on tänavu talvel ja eelkeveldel tegemist võrdlemisi väga raske tööpuudusega. Oleks otstarbekohane, kui Vabariigi Valitsus

juba varakult tööpuuduse teravuse pehmendamiseks ja töötaoleku all kannatajate toetamiseks tarvitusele võtaks vastavad abinõud. Eelnõu, mis täna päevakorras, ei lahenda tööpuuduse küsimust. Seda oleme näidanud juba eelarve-komisjonis, kuid seal lükati tagasi need parandused, mida meie tarvilikuks pidasime esitada. Nagu aruandjagi ütles, on valitsus asunud tänavu sootu teisele seisukohale, kui varematal aastatel. Nimelt ei taha Vabariigi Valitsus enam töid korraldada omavalitsuste kaudu. Omavalitsused on kokku seadnud tööde kava, mis neil oleks tarvis teha, et parandada kohapealseid tööolusid. See kava iseenesest on võrdlemisi suuresummaline; see ulatab sadadesse miljonitesse. Ka varematal aastatel on omavalitsused koostanud mitmesuguste tööde kava, kuid ka varematal aastatel ei ole suudetud neid kavu, omavalitsuste nõudmisi, täiel määral rahuldada. Kuid siiski on selleks eelarve korras summad määratud ja on seega väga õieti tehtud. Meie teame, et omavalitsustele ei ole praegu tarvilikke tuluallikaid, millest saaksid sissetulekuid, et jooksvaidki väljaminekuid katta. Kohtu- ja sise-ministeeriumis püsib paigal omavalitsuste maksuseadus, ilma et see edasi nihkuks.

Tagajärg on see, et meie omavalitsused peavad tegutsema kitsastes raamides, peavad ainult niiõelda jooksvaid asju ajama, sest suuremad kavatsused tulevad täiesti kõrvale heita.

Kui vaatleme omavalitsuste tegevust teistes riikides, siis näeme, et üks tähtsamatest ülesannetest on neil ka tööpuuduse vastu võitlemine, ja seda teevad nad mitmel teel, mitmesugusel viisil, mitte ainult niinimetatud seltskondlikkude või ühiskondlikkude — meil hädaabitööde — korraldamisega, vaid otsekohe abiandmise teel töötatöölise toetamise ja kindlustamise kaudu. Meil omavalitsused neid ülesandeid ei teosta. Seni nad on korraldanud vaid hädaabitöid ja selleks nad on saanud vastavalt oma kavadele riiklikke summe. Tänavu on neile summadele kriips tõmmatud ja seda on tehtud esmakordselt, mispärast, see ei ole selgunud ka rahaasjanduse komisjonis. Kas on valitsus omavalitsuste vastu usalduse kaotanud, või ei peeta neid kavu küllalt väärilisteks, sellele valitsus vastust ei andnud. Valitsuse krediidi arutamine rahaasjanduse komisjonis sündis tänavu isegi nii, et selle arutamise juures ei viibinud ei riigikassa ega Majanduseministeeriumi esindajadki. Tähendab, koalitsiooni rühmadele oli vististi ettekirjutatud omavahelisel koosolekul, et tuleb võtta valitsuse ettepanek vastu sel kujul, nagu see esitatud, ilma et valitsus tarvitseks oma eelnõu ja uuendusi tarvilikult kaitsta. Omavalitsuste kavade kõrvalejätmine käesoleval aastal toob

aga töötatöölisele, inimestele, kes harilikus korras tööd ei leia, suuri kannatusi.

Siin on valitsus esitanud oma krediidinõudmise. Kui vaadata seda, siis leiate selle suure olema. Rahaasjanduse komisjonis selgitati, et sellest 89 miljonist sendist, mis ette nähtud, ei lähe tööpalkadeks rohkem kui 37 miljonit. (Teedeminister A. Jürman: See ei ole just nii. Seal on teine summ välja jäetud. See koosneb 40 miljonist, see nähtavasti läheb kõik tööpalkadeks. 32 miljonit käis esimese summa kohta. Ma räägin pärast.) Jah, materjaliks läheb suurem jagu. See summ on väike selleks, et korraldada töid neile, kes seda vajavad. Kui vaatame lähemalt seda nimestikku, milleks krediiti nõutakse, siis näeme, et siia on koondatud kõiksugu tööd, milleks on varematal aastatel nõutud krediiti ikka lisaelarve korras, samuti ka hariliku eelarve korras, ilma et neid töid oleks nimetatud hädaabitöödeks. Sinna on võetud isegi valitsuse ettepanekust teede parandamised, mis teedekapitali arvel peaksid sündima, ja ka maaparanduse tööd. Tähendab, sinna on koondatud need tööd, mis muidu kahtlemata teha tulevad, mis vajalikud, mida aga ei taheta teha harilikkude tööpalkadega, vaid mille tegemiseks tahetakse kasutada töötatöölise ja hädaabitööde palganorme, alandatud palganorme. See tähendab, riik asub ekspluateerima oma rahva töötaolekut. See on ebaõiglane talituseviis, ja selle vastu tuleb vaielda.

Edasi ei ole selles kavas ette nähtud töid nõndanimetatud nõrgajõulistele ja lastega naistele. Meie aga teame, et tööpuuduse puhul on väga palju nõrgajõulisi päris meeleehtlikus seisukorras. Harilikke töid nad ei suuda teha, ega leia ka neid töid, ja hädaabitöödele neid ei palgata. Teedeministeeriumis on maksuma pandud kord, mille järgi kõik töötatöölised, kes tahavad raudteele neile tööle pääseda, kus neile hädaabitöölise palka maksetakse, tulevad arsti poolt läbi vaadata, ja kui arst nad tegelikult kõlblikuks tunnustab, siis võetakse nad tööle, muidu aga tööle ei võeta. Kõrvalejäetakse kõik need, kes osalise tööjõuga. Neil inimestel ei ole ühtki teist eluütlalpidamise allikat peale juhusliku töö, ja seda juhuslikku tööd käesoleval juhul ei ole. Teistes riikides on lugu nõndaviisi, et on maksuma pandud sotsiaalkindlustuse seadused töövõimetuse, vanaduse, leskede ja vaestelaste kindlustamiseks, ja nende seaduste põhjal saavad siis ka nõrgajõulised, samuti lapsed, kes peavad lapsi toitma, toetust. Meil seda seadust aga ei ole. Meil ei teostata ka Hoolekande seadustki, on isegi toonitatud väga radikaalsest erakonnast alles hiljuti, et Hoolekande seadus olevat uisapäisa kokku seatud, ja selle teosta-

mine ning elluviimine oleks tulnud kauemaks ajaks edasi lükata. Muidugi ei ole Hoolekande seadus süüdi, vaid süüdi on asutused, — omavalitsused ja riigivalitsus — kes selleks küllalt tingimusi ei loo, et Hoolekande seadus niiviisi teostataks, nagu see rahvaesinduse poolt vastu võetud ja nagu see rahva tahtmine. Kui meil oleks sotsiaalkindlustuse seadus maksmas, ja kui meil oleks Hoolekande seadus täies ulatuses ellu viidud, siis oleks nõrgajõuliste, lastega leskede ja naiste küsimus otsustatud. Kuid meil ei ole tehtud üht ega teist, seepärast tuleb neid küsimusi erakorraliselt lahendada. Seda on tehtud varematal aastatel niiviisi, et riigi eelarve korras on nõutud neile krediiti ja tänavu aasta anti neile peale selle ühekordset toetust.

Mis lastesse puutub, siis selleks otstarbeks on riigi eelarves ette nähtud üle 50 miljoni, millest peaks antama omavalitsuste kaudu igale vaeselapsele ja kehva perekonna lapsele toetust vähemalt 600 senti, ja kui lapsi on perekonnas 3 ja enam, siis 2400 senti. Ja nüüd on kuulda, et kavatsetavat üht osa sellest hoolekande summast teiseks otstarbeks kulutada. Kui see nii on, siis peab hoiatama ja ütleva, et see on täiesti vastuvõtmatu samm, ja seda teha ei tohi. Kui seda tehakse, siis tehakse seda meie rahva ja meie laste tervise ja elujõu arvel.

Nõrgajõuliste ja lastega leskede küsimus nõuab veel lahendamist, ja siin peaks vastavad summad lubama toetuse andmiseks omavalitsustele tööde korraldamiseks. Sellekohase ettepaneku teeb sotsialistlik rühm II lugemisei.

Edasi ei lahenda see küsimus Peipsi ranniku, Narvataguse ja Petserimaa elanikkude viletsust. Meil on teada, et neis maakondades on otse näljapasad. Kui teie nende tööde nimestikku vaatate, mis juurde lisatud käesolevale seaduseelnõule, siis ei leia teie ühtki säärast tööd, millest saaksid osa võtta narvatagused, peipsiäärsed ja Petserimaa elanikud. Valitsus peaks pöörama erilist tähelepanu just neile maakohtadele ja püüdma vähendada nende viletsust ja puudust, mis rahva elu maha surub, ning peaks eluvõimalusi muretsema sellele rahvale. Kuid see eelnõu, mille valitsus esitanud, ei näita, et valitsusel seda tahet oleks.

Edasi ei ole üldse võetud eelarvesse mingisuguseid summe neile, kellele tööd muretseda ei saa. Ka sellekohane summ tuleks siia krediitidindumiste hulka võtta. Tööpuudus on tänavu suurem, kui mullu, ja seepärast on ka valitsusel praegu veel suuremad kohustused kui varem, ja valitsus teeks väga targasti ja väga õieti, kui ta õigel ajal omale vastavaid krediite nõuaks ja kui ta toetaks ettepanekut, mis sihitud selleks, et talle neid võimalusi

anda, mis tarvilikud, et meie tööpuuduse küsimust vähegi rahuldavalt lahendada.

M. M a r t n a (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahan nende krediitide arutamise puhul sama asja ühele teisele küljele Riigikogu liikmete ja ka Vabariigi Valitsuse tähelepanu juhtida. Tööpuudus on pärast maailmasõda üldine nähtus — mitte ainult meil, vaid terves Euroopas. Kõigis Euroopa riikides ei ole tööpuudus küll ühesugune, kuid tähtsamates Euroopa riikides on pärast maailmasõda tööpuudus tavaliseks nähtuseks saanud. Ka meil on lugu nõnda. Esimestel iseseisvuse aastatel ei paistnud see nii välja, võibolla ei paistnud see seepärast nii välja, et see teataval määral ka meil raha inflatsiooniga ühenduses oli, ta paistis igatahes algul vähem silma. Aga juba 1922. ja 1923. aastast on tööpuudus meil väga tunduv ja kasvamas. Mul on meele, kui mina paari oma parteisõbraga rühma teades ja rühma nõusolekul tolleaegse Riigivanema härra Pätsi juures käisin ja seal sellele raskusele tähelepanu juhtisin, mis tööpuudus meie rahva laiematele kihtidele tähendas, selle tagajärjel võttis Vabariigi Valitsus esmakordselt ette tööpuuduse all kannatajatele toetust anda. Asi on küll sellest ajast peale vähe arenenud, aga ometi mitte nii, nagu see oleks pidanud arenema, s.o. et meie täna selle küsimuse ees jälle nõnda ei oleks pidanud seisma, nagu igal sügisel. Tallinna tööbörsil on 2.000 töötatöolist endid registreerida lasknud. Kui meie jälgima hakkame, millal töötatöölised endid registreerima hakanud, siis näeme, et see juba kaks kuni kolm kuud tagasi ulatub, tähendab, töötatöölised on jällegi juba mitu kuud töötä. Kesksuvel vähenes töötatöölise hulk, kuid isegi siin mitte täielikult. Tähendab, need inimesed, kes mitu kuud töötä olnud, peavad nüüd ainult hea õnne peale lootma, et kui täna krediidid vastu võetakse ja Riigikogu poolt kinnitatakse, siis Vabariigi Valitsus kuidagi viisi tööpuuduse all kannatajate seisukorda lahendada hakkab. Aga meie teame, et on oma määrustikud ja reeglid, mis ei kindlusta, et kõik töötatöölised nendestki krediitidest abi saaksid. Seal on oma sõel, oma põimimine, mille varal välja valitakse, keda hädaabitöödele lastakse.

Kui meie tööpuuduse ja selle all kannatajate toetusele tagasi vaatame ja ajalooliselt jälgime, siis näeme, et töötatöölise toetamine juba mõnikümmend aastat vana on. Meie tunneme töötatöölise toetamises teatud Belgia või Genti süsteemi, mis varsti pärast seda mitmes Shveitsi linnas — Baaselis, Glaruses, Bernis j.n.e. tarvitusele võeti. See süsteem

on praegugi tarvitusel Taanis ja meie naabermaal — Soomes. Ja selle tõttu, et töölisorganisatsioonid peagi tugevaks said, oli neil võimalus oma liikmetele tööpuuduse korral teatavat abi anda. Seltskond õnneks sai aru, et see oli sotsiaalselt tarvilik töö, ning Belgia ja Shveitsi linnad otsustasid omalt poolt kogukonna kassadest seda abiandmist toetada. Kõigepealt andsid kogukonna kassad töölisühingutele samapalju toetust, kui töölised oma organisatsioonide kassadest andsid. Sel kombel toetatakse Taanis ja Soomes praegugi töötatöölisi töölisorganisatsioonide kaudu, s.o. riiki ja kogukonnad määravad oma toetusesummad mainitud ühingute kassadesse.

Teistes maades, nagu Inglismaal ja Saksamaal, on seaduslik alus pandud sel kombel, et töölised kindlustatakse tööpuuduse vastu. Ka meil oleks aeg niisugune kindlustamise seadus maksuma panna, ja mida rutem Vabariigi Valitsus seda teeb, seda parem. Kui see ka meil teoks oleks tehtud, siis oleksid need inimesed, kes näiteks ka käesoleval aastal jälle juba mitu kuud töötanud, aga kuskilt abi pole saanud, kindlustusekassast toetust saanud. Nüüd ei ole aga neil toetust kuskilt saada ja nad peavad nagu kerjates armuandmisi ja Jumal teab mil viisil toetust otsima.

Ma juhiksin Riigikogu liikmete tähelepanu sellele ja tuletaksin meelde omaaegse Riigivanema härra Pätsi kõnet, kus ta juhtis tähelepanu riigi alusvaradele. Kõik vara saavutatakse tööga, tööga, mis töölised teevad. See pärast, lugupeetud Riigikogu liikmed, juhin veel kord tähelepanu sellele, kuidas lugu näiteks põllutöölisega. Need on kodanlikud organisatsioonid, kes sellekohaseid uurimusi toime pannud, mis näitavad, et meil 65% põllutöölisest on niisugused, kellel kestvat tööd ega teenistust oma peategevuse alal ei ole, vaid nende tööaeg on olnud kõige pikemalt suvi, s.o. kuus kuud, või veel lühema aja, näiteks mõni kuu, mõned nädalad, või ka koguni mõningad päevad kõige kibedamatel tööaegadel. Vähem on neid põllutöölisi, kes terve aasta läbi tööd leidsid. Neid on nimelt 35 sajast. Millest aga elatab suurem osa töölisi end talvel? Meil on Eestis üle 50.000 palgalise põllutöölise, kellel talvel ei ole oma kutsealalist tööd! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teie ei kahtle sellejuures, et need inimesed rahvamajandusele tarvilikud on. Needsamad inimesed, see on 80.000 palgatöölisi, kes suvel põllutööga omale leiba teenisid, neist on üle 50.000-de, kellel talvel ei ole seda tööd. See palk, mis nad suvel said, oli niivõrt väike, et see ei võimalda talvel äraelamist. Täheleb, et niisuur arv töölisi on meil põllutöölisest hulgas, kes talvel niihästi kui töötavad. Kuid meil on ka teisi

selliseid töölisi. Kui me vaatame statistilisi andmeid, niipalju kui meil neid olemas, siis näeme, et tööstustöölisest hulgas on 5—10 tuhat töölisi, kellel talvel teenistust ei ole. Kuid sellele 5 kuni 10 tuhandel töölisel, kes suvel suurtööstuses töötavad ja keda seal talvel ei vajata, peab ka talvel mingisugune sissetulek olema, millest elada võiks. Neil aga seda ei ole, ja need on need inimesed, kes töötatöölisena end tööbörsides registreerivad. Kui riik sellest, nagu loomulik kord ja õigus nõuavad, huvitatud on, et see arv inimesi, keda suvel põllumajandus ja suurtööstus paratamata vajab, ka talvel elada võiks, siis on Riigikogu kohus selle eest hoolitseda, et need inimesed, kel elukutselist tööd alati ei ole, ka sel ajal elada võiksid, kus nad tööd ei leia. Meie teame ja näeme mitte ainult Eestis, vaid ka teistes maades, et töölised oma palgast tagavaru koguda ei suuda, vaid sel silmapilgul, kus neil tööd pole, on ka kopikas otsas, ja inimene ei tea, mis peale hakata.

Hiljuti oli ajalehtedes sellest kõne, ja „Vaba Maas“ kirjutas meie Riigikogu-kaaslane A. S., vist Schulbach, ja püüdis näidata, et tänavuaasta suur töötatöölisest arv tulevat nõndanimetatud sotsialistliku valitsuse arvele panna. Ma pean tähendama, et Riigikogu liikmetele ei ole vist tarvis meelde tuletada, et sotsialistlikku valitsust ei ole meil olnud. Meil oli koalitsiooni valitsus, millest ka sotsialistid osa võtsid. Selles valitsuses oli enamuskodanlastel. Ja kui sellele valitsusele midagi süüks pannakse, siis ei tohi seda sotsialistidele süüks panna, vaid koalitsiooni valitsuse enamuse süüks, kus enamuskodanlastel.

Aga mina ei taha tõeks võtta, et tööpuudus ühe või teise valitsuse süü on. Kahtlemata võib üks või teine valitsus rohkem või vähem töötatöölisest toetamiseks teha, ja kahtlemata võib üks või teine valitsus tööstuse ja rahvamajanduse paremaks arendamiseks rohkem teha, aga et öelda võiks, et üks või teine valitsus on süüdi, et nii mitu tuhat töölisi töötavad, seda ei julgeks mina tõendada.

Praegu näib tööpuudus üks meieaja suurematest pahedest olema, millest ka meie peame püüdma võitu saada. Aga seda otsekohe kaotada ei näi veel üheski riigis võimalik olema. Lubage mulle, et ma paar pilku heidan sotsialistlikule või kommunistlikule riigile. Minul kui sotsialistil juba noorest põlvest saadik, kui mina sellele ideele elama hakkasin, oli ettekujutus, et kui ükskord sotsialistlik riik või ühiskond olemas, siis vähemalt tööpuudust, söögipuudust, elamisvõimaluse puudust ei tohiks olla. Sest töö ei tähenda ju muud midagi, kui nende tarbainete ostmise või saa-

mise võimalust, millest meie elame. Ma eeldasin siis, et sotsialistlik ühiskond peab kõigepealt selle küsimusega tegemist tegema, kuidas inimesi toita, kuidas inimestele tööd mursetseda, et nad tööd tehes nälga ei tarvitseks kannatada.

Pea nüüd ütleva, et niipalju kui eemalt vaadelda ja kommunistliku riigi sellekohast poliitikat jälgida, kuuleme ikka, et ka seal on nii- ja niipalju töötatöölisi. Ühtki sotsialistlikku riiki ei tahaks ma näha ega kaasa elada, kus seesama tööpuuduse küsimus rahvast rõhumas, mis kodanlikes riikideski, see on tööpuudus — elamisvõimaluse puudus. Praegu on sellega tegemist ka kommunistlikul Venemaal.

Teistes riikides on seda kui paratamatut pahet arvestatud ja püütud seda kergendada. Meil aga ei ole põhimõttelikult ja selles ulatuses veel sellele teele asutud, nagu seda on teised riigid teinud. Me kuuleme igal sügisel samal ajal, mõnikord varem, mõnikord hiljem, teatava krediidi vajadust, mis Riigikogu peaks selleks lubama, et töötatöölisele nõndanimetatud ühiskondlikke töid anda. Minu härrad, ma ei tunne ühtki tööd, mis ühiskondlik töö ei oleks, ja sellepärast nimetaksin ma neid töid ikka ainult hädaabitöödeks. Meie ei saa sellest mööda, et hulk töötatöölisi igasuguse teenistusevõimaluseta jääks. Säärasel korral, kui ainult 1.500—1.600 inimest tööd leiab, jääb teine suur hulk inimesi ikkagi tööta. Tähendab, meie peame läbi viima seadusliku kindlustuse. Kuidas seda finantseerida või rahandada, sellest ma ei taha kõnelda. Teistes maades on küllalt seadusi, mille alusel võiksime ka oma tööpuuduse vastu võitlemise seaduse välja töötada. Ja meie peame seda tegema. — On veel teine punkt, milleks meie seda tegema peame.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Olete möödunud aastatel tähele pannud, kuidas meie kogukonnad, meie linnavalitsused tööpuuduse vastu võitlevad. Minule paistab, et nii mõnigi linnavalitsus ootab sügist, kus tuleb tööpuudus, et saaks raha, et mõningaid tarvilikke töid teha. Tallinnas ja Tartus võeti, kui ma ei eksin, isegi korteritelugemine ette tööpuuduseks määratud krediitide abil. Kas on see selline töö, mille peaks niikauaks edasi lükkama, kuni võimalik tööpuuduse kulul seda teha? Ja ma olen näinud, kuidas linnades üsna igapäevaseid tarvilikke töid tehakse, tööpuuduse krediitide abil, ning ometi seejuures ei näi meie kogukonnavalitsustel töötatöölise asi nii südame juures olema, kui see olema peaks. Tööpuuduse vastu kindlustamise seadus peaks selle asja kogukonnavalitsustele lähemale viima, sest tööpuuduse all

kannatajad on peaaegalt kogukonna liikmed ja seisavad kogukonnale ligemal kui riigivalitsusele. Riigivalitsus siinkohal peab ainult juhtima ja toetama neid aktsioone, kogukonnavalitsused ei tohi loiuult kõrval seista, vaid peavad tegutsema. Seepärast peaks Riigikogu sellele mõtlema, et kogukonnavalitsustel seaduslikul alusel oleks võimalik asja ja ajakõrgusel seista. Praegu ei ole meie kogukondadel niisuguseid sissetulekuallikaid, et nad võiksid seda teha, aga riiklik kindlustuse seadus peaks sellele mõtlema.

Kui me eneste ümber vaatame, siis näeme, et inimesed, kellele varandused, kindlustavad oma varandused tule vastu, põllumees kindlustab oma põlluviljad rahe vastu j.n.e. Mispärast nad seda teevad? Seepärast, kui neil õnnetus juhtub, et siis tasu saada. Töölisel ei ole muud vara kui tööjõud. Miks ei peaks siis riik ja kogukonnad huvitatud olema, et töölise ainus vara, tema tööjõud, tööpuuduse korral kindlustatud oleks? Kui öeldakse, nagu me õnnetul kombel mõnikord kuulnud oleme, et niisugune seadus ulatab üle rahva kandjõust, siis arvan, et keegi ei taha öelda, et kui põllumehed oma maja j.n.e. kindlustavad tule ja teiste õnnetuste vastu, et see meil üle jõu käiks? Selle tegematajätmine nõrgestaks aga meie jõudu. Ma juhin lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu eriti veel sellele, mis viimastel päevadel meile kõigile teada. Ma nimetan seda, et riigivalitsus laskis vilja kokku osta, ja laseb arvatavasti veelgi kokku osta, ning maksab vilja eest kõrgemat hinda, kui see turul maksab. See sünnib põlluharijate huvides. Meie oleme lugenud, et tahetakse fond ellu kutsuda, mis pekonihinna kindlaks määraks. Täna loeme lehtedest, et asunikude saatkond on valitsuse juures käinud ja püüdnud kindlaks teha, et asunikude ehitamisvõimalusi ei kitsendataks. Meie teame, et püütakse riigi, s. o. maksumaksjate kulul ja arvel laevaliinid käima panna, teame, kuidas mõne aasta eest Riigikogu lubas nõndanimetatud linatööstusele riigikassast abi. Mitmed nõndanimetatud tööstustest, mida ma vabrikuteks ja töökodadeks nimetan, on nüüd pankrotti jäänud. Meie teame, kuidas riigivalitsus kokku leppis tsemendi aktsiaseltsidega, nõnda et teatavad kihid tsemendi odavamalt said. Kui ma nüüd tähelepanu sellele juhin, et töölised tööpuuduse vastu kindlustamist vajavad, siis tohiks see põhimõttelikult kokkukõlas olla teiste selliste küsimustega, mida ma siin puudutasin. Ma ei puudutanud neid seepärast, et ma neid hukka oleksin mõistnud; meie, sotsialistid, ei mõista neid aktsioone hukka, vaid tunnustame sääraseid asjad põhimõttelikult rahvamajandusele kasulikuks. Oleme küll aga selle vastu,

kui selliseid aktsioone peajasjalikult rahva laiade aga vaeste, kihtide kaudsete maksude kulul läbi viiakse. Aga meie ei tohi üht teha ja teist tegemata jätta.

Lugupeetud Riigikogu liikmed, ma arvan, et olen teile suutnud selgeks teha, et meie nõndasama, nagu meie teiste aktsioonidega oma rahva tulevikku arvame kindlustada võima ja seda kindlustada püüame, töölise kindlustamisest tööpuuduse vastu mööda ei pääse. Ma rõhutan veel kord ja panen valitsuse liikmetele südamele, et nad enne tänä kui homme sellise seaduseplaani tuleksid.

Teedeminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin praeguse seaduseelnõu arutamise puhul on eelkõnelejad toonitanud seda, mida ka rahaasjanduse komisjonis ette toodi, et käesolevas seaduseelnõus on katsutud rajada hädaabitöid ehk taliseid töid teisele alusele, kui seni olnud, ja nimelt on lakatud toetamast omavalitsusi, et nad võiksid läbi viia hädaabitöid, selle asemele on riik hakanud ise korraldama neid töid, Säärane muudatus on tõesti läbi viidud. Praegusest eelarves on üks osa talistest tööd, mida ei tee omavalitsused, vaid seda teevad keskasutused.

Nüüd ma peatan selle juures, mis pärast see muudatus läbi viidi. Asi seisab nimelt selles, meie teame, et omavalitsustel on rahapuudus, samuti kannatab rahapuuduse all ka riigikassa, ja kui tuleb valida, kuidas korraldada hädaabi- ehk taliseid töid, siis peaks vaatama eeskätt üldisest seisukohast, ja see on, riik korraldab esmalt oma ülesanded, ning sellele võiksid järgneda omavalitsused. Siin ei ole välja mindud sellest seisukohast, et meie ei usalda omavalitsusi või ei taha nende kaudu töid korraldada, vaid siin on välja mindud riigikassa seisukohalt. Kui meil tuleb valida, kuhu oleks otstarbekohane töötatöölisi talvel tööle panna, siis võiks öelda — eeskätt sinna, millest riik huvi tunneb, kus võiks võimalikult palju töölisi tööle panna, ja et need tööd oleksid võimalikult lihtsad, mitte oskuse tööd. Ja vaadake, kui käesolevast seisukohast hindame, siis vastab praegusest eelarve neile nõuetele. Tööd, mis siin loetletud, on tööd, mis iga tööline võib teha. Mina edaspidi peatun selle küsimuse juures, kas nõrgajõulistele on tööd antud.

Kui võtame töötatöölise krediidi, siis näeme, et see suuremalt osalt rajatud niisugustele töödele, mida igauks teha võib, nimelt mullatöödele, labidatöödele. See on just korraldatud selleks, et võimalust anda nõrgajõulistele tööd teha. Peale selle on moodustatud nõrgajõulistest eritöökomando. Miks omavalitsustest

on kõrvale mindud? On kõrvale mindud seepärast, et riigil on omal ülesandeid, mida ta ei suuda eelarve korras teha. Harilik eelarve kasvab iga aastaga ja võibolla kasvab ka käesoleval aastal. Hariliku eelarvega tehakse kõik tööd, ja ka käesoleval aastal ei kavatseta töid sugugi vähem teha, kui eelmise aasta eelarvega. Nüüd on riigil peale selle teatavad ülesanded, mis ootavad korda. Ei ole sugugi halb nähtus, et riik eeskätt lahendab need tööd. Olen näinud, et need tööd võivad olla kasulikud. Ümberpöörduvalt, on tulnud eelmisel aastal nähtusi, kus omavalitsused saanud ka teatavad krediidid, ja need omavalitsused on hakanud sellele krediidile vaatama, kui säärasele, millega nad tahavad oma harilikke töid teha, töid, mida peaks eelarve arvel teetama. Minu juures käis just enne praeguse kava kokkuseadmist üks vähema linna omavalitsuse esindaja ja ütles, et määrake, Jumala pärast, meile krediiti, muidu ei saa meie oma turuplatsi sillutada. Vaadake, nii hakkavad omavalitsused töötatöölise krediitidele vaatama, kui summadele, mille arvel nad niisugused tööd tahavad täide viia, mis nad eeskätt oma eelarve korras tegema peaksid. Ja siin tuleb panna kriips peale. Seepärast nüüd ei ole esitatud krediidi nõudmist omavalitsuste töödeks, vaid eeskätt on nõutud krediiti üldisema tähtsusega tööde tegemiseks. (M. Martna, stp vahelhüüe.) Normaalaegadel kindlasti, aga kui siin on säärane paratamatu nähtus, kus meie peaksime tööd andma töötatöölisele, siis muidugi meie tahame seda teha. Ja kui riigil on ülesandeid, mis ta võib korda saata nende krediitidega, siis on eeskätt õigus riigil seda kasutada. Loodame, et ka omavalitsused hakkavad ja peaksid omalt poolt summe leidma, ja et nad oma tööd nii korraldaksid, et neil ka talvel oleks töötatöölisele tööd anda. Kui vaadata, kuidas meie tööstustes töö jaotatud aastaegade järgi, siis tuleb üllatav nähtus ilmsiks, et meil on tööstused koormatud tööga just suvekuudel. Isegi mõne aasta suvekuude ja talvekuude vahe ulatub ligi 10 tuhande tööliseni. Siis kui meil kõige enam tarvis töölisi maale, siis on ka tööstustes seda suurem tööaeg. See ei ole loomulik nähtus, ja aitab töötatöölise arvu talvel suurendada, et meil mitmed suured tööstused koondavad peatööd suveks. (M. Martna, stp: Teie mõtlete vabrikuid?) Põllumajanduses on suvetöö arusaadav ning paratamatu, aga ei ole paratamatu, et meil vabrikud peaksid suurema töölistearvuga töötama suvel. Siin tuleb tööaega ümber korraldada.

Tähendab, kui hakkame töötatöölise küsimust lahendama, siis peame algama sellest, et meie peaksime reguleerima, et meil oleks

läbi aasta ühtlane nõue tööliste järele. See aitaks ka talvel töötatööliste arvu märksa vähendada.

Edasi. Kui vaatame omavalitsusi, siis näeme, et ka need oma tööd tahavad teha suvel. Meie riigi eelarve on paratamata sattunud kokku säärase ajaga, kus avatakse krediitid kevadel, see on 1. aprillil. 1. aprillil harilikult võtame krediitid vastu ning võime alata töödega suvel. Tuleks nii korraldada, et ei avataks krediitid kevadel, vaid sügisel, sest suvel on maatööliste järele nõudmine märksa suurem, ja töölised, kes muidu töötä, võiksid suvel maal tööd leida.

Kui peatume summade juures, siis leiame, et see summ ei ole sugugi vähem kui eelmisel aastal. (L. J o h a n s o n, stp: Mis see tähendab — eelmisel aastal? Kas see on võrdlus?) See tähendab, et asi on paranenud. (L. J o h a n s o n, stp: Lora!) Ma toon arvud ette. Võtame näiteks kõige halvema, nimelt Tallinna raiooni. Eelmisel aastal oli talitöödeks määratud krediiti, millest tuli välja 103.000 tööpäeva. Käesoleva eelarvega nõutakse sama raiooni kohta 134.000 tööpäeva, tähendab, käesolev eelarve on 31.000 tööpäeva võrra suurem, nii et ei ole tagurpidi mindud. Ka tööliste arv on suuremana ette nähtud. (O. G u s t a v s o n, stp: Läänud aastal ei võetud üldse neid summe arvesse.) Möödunud aastal oli üldiselt umbes sama summ ja pool sellest summast oli ette nähtud maanteedekrediitideks. Tänavu on ette nähtud 893.000, sellest summast on 400.000 avatud maanteedekrediitideks ja ülejäänud — ligi 500.000 hädaabi-töödeks. Sellest 493 tuhandest teeb välja otsekohe palkadeks 320 tuhat ja mitte sellest kogusummast 893 tuhandest. See on väga suur eksitus, mu häärad, ja see põhjendab arusaamatusel. Teedeministeeriumi esindaja eraldas krediitidist teedekapitali 40 miljonit, mis läheb suuremalt osalt töötasuks. (O. G u s t a v s o n'i, stp vahelhüüe.) Liivaugud on riiklikud ja ei tarvitse kellelegi maksta, vaid sealt tuleb liiva välja vedada ja kaevata. Teisest summast ja nimelt 490 tuhandest või 49 miljonist läheb 32 miljonit töötasuks, järele jääb materjaliks umbes 20 miljonit. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt: Millega töötatöölised liiva välja veavad? — Need on talumehed, kes veavad hobusega liiva.) Talumees veab hobusega liiva, töötatööliline kühveldab, lõhub kive j.n.e. Sellest näeme, et analüüs, mis tehti summade jagamisel, et liiga vähe läheb summast töötasuks, põhjenes arusaamatusel.

Edasi viimased küsimused, nimelt nõrgajõuliste ja arstliku abiandmise küsimus. Nõr-

gajõuliste on ette nähtud tööd ja neid võetakse juba praegusel ajal suuremal arvul amestisse.

Mis puutub arstlikku järelevaatustesse ja abiandmistesse, siis oleme sunnitud seda tegema maksvate seaduste ja määruste alustel. Meil on 1920. a. Vabariigi Valitsuse poolt vastu võetud ajutised kodukorra määrused riigitööliste ja -teenijate kohta, kus nähakse ette arstlikku abiandmist. Arstlik abiandmine ulatab selle määruse alusel väga kaugemale, ja sellel kujul, nagu ette nähtud, oleme sunnitud oma ülesandeid täitma. (V a h e l h ü ü e.) Seni puudub kava selle seaduse muutmiseks. Meie näeme ka, et niisuguste ajutiste ja lühiajaliste tööde kohta ei võiks maksta see seadus, ning Teedeministeerium on selle muutmise kava kokkuseadmisele asunud.

Lõpuks tooksin ette andmeid, kuidas töötatööliste tööd antud käesoleva aasta novembrikuus ja eelmise kahe aasta novembrikuudel. Siin on kokku võetud tööpäevad. Eelmise kahe aasta, s. o. 1927./28. eelarveaasta novembrikuu jooksul on tehtud Tallinna raioonis 574 tööpäeva. 1928./29. a. novembrikuul oli tehtud 138 tööpäeva. Käesoleva aasta novembrikuu jooksul on töötatöölised töötanud 3.606 päeva. See on märksa suur vahe, võrreldes eelmiste aastatega. Käesoleva aasta novembrikuus oli töötatööliste arv, kes tööd said, 883. See ei ole üksi Tallinna raioonis, vaid siia hulka on arvatud ka Tartu ja Narva. Tallinnas teeb tööd praegu 634 töötatöölise. (M. M a r t n a, stp: Aga töötatöölise arv on palju suurem.) Läänud aastal oli ka suur. (V a h e l h ü ü d e d.)

Mis tööbörsidesse puutub, siis ka seal tulevad ühed või teised parandused läbi viia. Tööstöörside tegelased ise ütlevad, et on raske öelda, kuipalju on õigeid töötatöölisi ja kuipalju neid, kes elukutselised töötatöölised. Neid on tunduv summa, kes elukutselised töötatöölised, kes mingit tööd vastu ei võta. (M. M a r t n a, stp: Õelge, millest nad siis elavad?) Seda ei tea ma Teile, härra Martna, öelda. Aga praegu nii Tallinna, kui ka Tartu tööstöörside tegelased ütlevad, et nende arv ulatub sadadesse.

Nii et siin tuleks, minu arvates, tööstöörside korraldus ümber luua. Seda on ka Saksamaal tehtud, kus alati märgitakse täpselt andmed, kuhu tööline läheb, mispärast ta töölt lahku j.n.e. Siis on täielik kontroll, ja seda oleks ka meil tarvis. Selles asjas on Teedeministeeriumis korraldus tehtud ja ühes tööstöörside tegelastega töötatakse juba praegu selle küsimuse lahendamise kallal.

Meil ei ole töötatöölise arv võrreldes teiste riikidega suur. Aga ma ütlen, et selle

küsimuse lahendamiseks ei aita üksi taliste tööde korraldamine, vaid selleks tuleb alata kogu meie tööstuse tööaja teisiti korraldamist, nii et suurem töökoormatus oleks talvekuudel. Samuti, et omavalitsused ei teeks oma töid suvel, vaid talvekuudel ja üldse ajal, mil rohkem tööpuudust.

A. Kirikal (tp): Riigikogu liikmed! Jälgides meie statistilisi andmeid leiame meie tööpuuduse suhtes õige kurva pildi. Tööpuudus kasvab meil kohutava kiirusega. Juba ametlike andmete järgi küünib meil töötute arv aastas kümnetuhandeni. Tegelikult töötute arv on aga mitu korda suurem.

Kui meie läheme üksikute linnade juurde, siis näeme siin äärmiselt kurba pilti. Näiteks üksi Tallinnas küünib töötute arv kahetuhandeni. Siia kuuluvad ainult need, kes end registreerimas käinud. Siis Tartus on praegu registreeritud töötute arv 1800. Siis Petseris, meie teame, et seal Petseri maakonnas on tööpuudus äärmiselt suur, seal küünib ametlike andmete järgi töötute arv 3000-ni, tegelik arv on loomulikult mitu korda suurem. Ka teistes linnades ei ole see seisukord sugugi parem. Näiteks suur tööpuudus valitseb Viljandis, suur tööpuudus valitseb Pärnus, ja mis kõige huvitavam seejuures, tööpuudus oli sel aastal suur juba suvel Viljandis ja Pärnus. Augustikuus, kui Viljandis olin, nägin ise ja jutustati mulle suure arvu tööliste poolt, et juba suvel kasvas töötute arv Viljandis säärastelt, et suur hulk töötatöölisi kogunes turunurgale, ja seal pidid pakkuma endid linnasõitvatele hallparunitele müüa. Nad pidid tööle minema kas või leiva eest. See on fakt, mida võib kontrollida. Sama suur oli töötute arv Pärnus juba suvel. Augustikuus kasvas see kohutavalt juba selle tagajärjel, et augustikuus sulges suur arv lauavabrikuid oma ukсед, ja töölistes saadeti otsekohe tänavale. Et see seisukord tõesti nii on, seda näitavad töötute rohkearvulised märgukirjad, mis saadetud niihästi Vabariigi Valitsusele kui Riigikogu rühmadele. Märgukirjad maalivad pilti õige mustades värvides. Märgukirja on saatnud Bestimaa tööliste keskliidu juures asuv töötatööliste toimkond, siis Tartumaa töötute seksioon. Märgukirjades on andmed selle kohta, missugune oli suvel töötatöölise seisukord ja missugune on see praegu.

Kui asume meile esitatud seaduseelnõu juurde ja vaatame, mida see pakub töötatöölisele, siis leiame, et see seaduseelnõu oma seletuskirjaga läheb harilikkudest kodanikkudest seaduseelnõudest lahku. Iga seaduseelnõu juurde on lisatud seletuskiri, kus asja lähemalt seletatakse. Ka käesolevale seaduseelnõule on seletuskiri juurde lisatud, kus aga ei ole pea-

aegu mingisuguseid andmeid ette toodud. Ainult üks lause, et talvekuudel on meil tööpuudus võrdlemisi tunduv olnud, kuid mispärast on talvekuudel tööpuudus võrdlemisi tunduv olnud, seda seaduseelnõu ei puuduta. Käesolevas seletuskirjas oleksid pidanud olema andmed, kuidas on lugu tööpuudusega, seda aga ei ole.

Isegi rahaasjanduse komisjoni liikmed ei saanud seletusi ministeeriumi esindajailt, kuidas mõtleb valitsus seda küsimust lahendada.

Asudes üksikute summade juurde peab tähendama, et need summad on võrreldes eelmiste aastatega, palju väiksemad. Eelmistel aastatel on tööpuudusele läinud kuni 60 miljonit senti. Nüüd on aga ette nähtud ainult 37 miljonit, tähendab poole võrra vähem, kui varemalt. Tegelikult on aga tööpuudus käesoleval aastal mitu ja mitu korda suurem.

Kui vaatame, kuidas valitsus mõtleb korraldada tööpuudust üksikute maakondades, siis näeme, et tööpuuduse vastu Petserimaal ei mõtle valitsus midagi ära teha. Tegelikult on Petseri maakonna töötute arv palju suurem. Edasi, kui vaatame, kuidas meil töötatöölise tööd korraldatakse tööbörside kaudu, siis leiame, et siin täielikud juhtnöörid puuduvad. Nii jutustatakse Tartu tööbörsist otse imestamisväärseid lugusid, et tööd ei anta suuremalt jaolt neile, kel seda tarvis, ei tehta kontrolli, kas inimene on perekonnaga või mitte, ning kõige lõpuks valitseb tööbörsides äärmiselt lopsakas onupojapolitika. Näiteks tuli ette Tartu tööbörsis säärane juht, kus on kutse saadetud tööle tulla kellelegi härrale; see härra ilmub aga tööbörsi ja seletab, et tema ei vajavat praegu tööd, kuna olevat juba mitu aastat tööl; oli kord küll tööbörsis töötatöölisena sisse kirjutatud, kuid nüüd juba mitu aastat tööl. Tartu tööbörsist kõneldakse veel, et seal olevat töötatöölise tööde juures kümnikuks keegi, kellel olevat Vessneri mõisas asunikukoht, kuid olevat selle edasi rentinud. Niisugune on siis pilt tööbörsi tegevusest. Tööbörside suhtes on meie töötatöölise komitee seas alati suured nurisemised, et seal üldse ei korraldata töid nii nagu kord ja kohus, ei anta tööd neile, kellel seda esijoones vaja oleks, vaid seal õitseb äärmiselt lopsakas onupojapolitika. Huvitav on seejuures veel see, et tööbörsi Tartus juhib sotsialistliku tööliste partei liige isand Lind.

Asudes lõppkokkuvõttele käesoleva eelnõu kohta peab tunnustama, et see seaduseelnõu ei anna midagi töötatöölisele, on ainult kerge käeliigutus, ei sisalda mingisugust kava, ega näita tuleviku väljavaateid, kuidas tööpuudust kõrvaldada.

Peab toonitama, et selle seaduseelnõuga kodanlus on jällegi näidanud, et tal ei ole

mingisugust kava tööpuuduse vähendamiseks, mis õieti ette näeks natukegi kaugemat tulevikku. See on ainult tühi käeliigutus, mis töölistele midagi ei anna. Tööliste rühma poolt peame tähendama, et kodanluselt ei ole kunagi loota säärast kava või süsteemi, mis töölistele kohane oleks. Töötatöolistel ei ole kodanluselt midagi loota, peale tühjade käeliigutuste, ja säärane tühi käeliigutus on ka praegu esitatud. (M. L a r m a n, põl: Härra Kirikal, kas Teie kuulsite, et Ast rääkis, missugune oli sotsialistlik töökava! — E. J o o n a s, stp: Ei, see oli kommunistlik!)

Teedeminister A. J ü r m a n: Ma ei taha vaielda viimase eelkõnelejaga, kuid tahaksin siiski mõned arvud ette tuua, mis näitavad tööstustes tööliste arvu eelmistel aastatel ja käesoleval aastal, millest võib teatud järeldusi teha. Statistika keskbüroo andmete alusel oli 1927. a. töölisi 33.998, 1928. a. — 36.439 ja käesoleval aastal 36.489. Sellest näeme, et tööliste arv tööstuses ei ole vähenenud. (L. J o h a n s o n, stp: Kelle andmed need on?) Statistika keskbüroo andmed. Tähendab, käesoleval aastal ei ole tööliste arv tööstuses vähenenud, seepärast ei või arvata, et see oleks võinud tekitada töötatöolistel arvu suurenemist. Selle arvele võiks juurde panna käesoleva aasta, mis puudutab peaaesjalikult Petseri raiooni, mille kohta etteheiteid tehti, et seal töötatöolistele ei ole tööd anda. Tartu-Petseri raioonis oli oktoobri-novembrikuul 1024 töölisi, kes töötasid liinil Rapla-Virtsu — 290, kokku 1314, mida eelmistel aastatel ei olnud.

Nii tuleb siin juurde veel üle 1300 tööliste, ja see peaks rahuldama Tartu-Petseri raiooni. Sellelt seisukohalt vaadates on meie tööstused ühes uue raudtee ehitamisega umbes 1500 töölistele tööd käesoleval aastal rohkem andnud, ja seepärast peaks töötatöolistel arv mitte suurem, vaid väiksem olema. Kas ei ole töötatöolistel suurem arv kunstlikult ülesaeatud andmed?

A. O i n a s (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin vähe peatuda Teedeministri mõtteavalduste juures. Härra Teedeminister seletas, et praegune valitsus ei eita tööde andmist omavalitsuste kaudu, küll on aga pidanud silmas seda, et kuna riigikassal... (Teedeminister A. J ü r m a n: Rkl. härra Oinas, ma teeksin väikese vahelmärkuse, sellest 40 miljonist läheb suurem osa omavalitsuste kaudu. See läheb pea kõik omavalitsuste kaudu. Teedekapital teostatakse omavalitsuste kaudu) ... on vähe raha, siis valitsus pidas otstarbekohasemaks töid korraldada riigiasutuste kaudu, mitte aga raha anda omavalitsustele, kes ei olevat

küllalt hädavajalikke töid korraldanud. Ma pean selle seisukoha kohta tähendama, et selline vahetegemine riigi ja omavalitsuse tööde suhtes ei ole sisuliselt õige. Ei ole põhjendatud seisukoht, nagu omavalitsused teostaksid üldse vähema tähtsusega töid, kui riik, vaid põhiseaduse seisukohalt ja tegelikult omavalitsused teostavad kohapeal riiklike ülesandeid, nii et ei ole mingit põhimõtetlikku vahet omavalitsuste ülesannete ning tööde ja riigi ülesannete ning tööde vahel. Kui korraldatakse hädaabitöid, siis ei peaks siin mõeldud olema seisukoht, nagu oleksid riigi tööd tarvilikumad, vaid see seisukoht, et hädaabitööd võimalikult paremini lahendaksid tööpuudust ja teiseks, et nad looksid sääraseid väärtusi, mis meie majanduseelu tõstaksid. Härra Teedeminister tõi omavalitsuse kavatsuste ebakohasuse näitena juhu, kus omavalitsus tahab korraldada omale turuplatsi. Teedeminister arvab, et see omavalitsus peaks selle töö omal kulul ise tegema. Mina olen teisel seisukohal. Meil on ju noori ja kehvi omavalitsusi, kes ei suuda suuremaid töid teha, siis pean mina täiesti ratsionaalseks ja praktiliseks seda, kui teatud omavalitsus hädaabitööde krediidi arvel oma turuplatsi korda seab, sest see on majandusliku läbikäimise hõlbustamine. (M. M a r t n a, stp: Mis ei ole siis majanduseelule kasulik?) Teedeminister on arvamisel, et turuplatsi kordaseadmine ei ole tarvilik töö.

Tunnen Eesti omavalitsuste sissetulekuid ja maksuolusid, need on sellised, et omavalitsustel tuleb suuremate tööde jaoks laenu teha. Ükski omavalitsus ei suuda oma jooksvate sissetulekutega suuremaid töid läbi viia. (K. P ä t s, põl: See on päris loomulik.) Seepärast kui omavalitsused rahalistes raskustes on ja ei suuda mõnda hädavajalikku tööd teha, näiteks, mõni omavalitsus ei suuda oma turuplatsi korda seada, siis arvan, et ei tule Vabariigi Valitsusel keelduda hädaabitööde krediidi andmisest, kui see võimalik, omavalitsustele, vaid tuleb neile vastu tulla, sest see on kasulik töö, mis aitab meie majanduseelu üles ehitada ja liikuma panna. (K. P ä t s, põl: Heategevuse element tuleb juurde.) Kahtlemata teatud heategevuse element tuleb juurde. Sisuliselt ei tohi aga säärast vahet teha, nagu ametiasutused oma bürokraatliku tendentsiga kipuvad tegema, et riiklikud tööd on esimesel kohal ja omavalitsuste tööd teisel kohal. Säärast vahet ei saa olla, sest omavalitsused on meie rahva kohalik esindus, ja see on rahva raha, millega nad tegutsevad. (K. P ä t s, põl: Aga ega see pole, härra Oinas, printsiibiküsimus, see on kuidas parem on tööd anda.) Selle seisukoha peab valitsus kõrvale jätma, et

riigikassa raske rahalise seisukorra tõttu tuleb loobuda omavalitsuste kaudu hädaabitööde korraldamisest.

Hädaabitööde tabelis, mis ministeeriumi esindajal rahaasjanduse komisjonis oli, olid ette nähtud kulud materjalide muretsemiseks umbes 40.000.000 s. Teedeministeeriumi esindaja seletas, et tööpalkadeks ei lähe kaugeltki mitte elkrediitide seaduseelnõus ettenähtud kogusumm, vaid ainult 37.000.000, muu osa läheb materjali muretsemiseks. Nüüd aga Teedeminister seletas, et see 40.000.000 s. ei lähe materjalide muretsemiseks, vaid see on summ, mis määratakse teedekapitali arvel. Teedekapitali summad lähevad maale, kus lugupeetud rkl. Martna seletuse järgi põllutöölise hulgas suur tööpuudus on. (K. P ä t s, põl: Need tulevad linna.) Kuid kõike seda liivavedu ja teiste materjalide vedu ei suuda kahjuks põllutöölised teostada, vast ainult need üksikud, kellel on hobused ja vankrid. Neist summadest läheb seega üsna vähe töötatööliste. Linna töötatöölised ei saa neist summadest peaaegu midagi. Seepärast leian, et kui valitsus tahab tõsiselt appi tulla töötatööliste nende keskkohdades, nimelt linnade töötatööliste, siis tuleb suurendada otsekohtesid hädaabitöö krediite.

Mis puutub töö leidmise raudteede ehitamisel, siis peab tähendama, et raudteede ehituseettevõtjad leiavad kohapeal, maal, niipalju tööinimesi, et linnatöölistel on vähe väljavaadet suuremal hulgal raudteede ehitamisel tööd leida. Selle pettumuse elasid üle Petseri elanikud. Lootes, et nad raudteel palju tööd leiavad, kirjutasi nad end suurel hulgal tööbörssi. (K. P ä t s, põl: Aga kas raudtee-ehitajatelt on järele päritud, kas nad võtavad töölisi talvel juurde?) Ma ei saa kõike korruga vastata. Petserimaal registreeris end detsembrikuul läinud aastal üle 3000 inimese. Neist anti tööd raudteel umbes 40—50 inimesele. Sama lugu oli Tartus. Ka Tartus registreeris end suur hulk töötatöölisi, tulid ka need end registreerima, kes varem seda ei olnud teinud, kuid töölised leidsid raudteetööde alal ka Tartu tööbörssist vähe tööd. See on kurb asjaolu, kui oleks seda ette näinud, oleks pidanud läinud aastal hädaabitööde krediiti suurendama. Kuna otsekohtes tööpuuduse keskkohdadele läheb hädaabitööde tööpalkadeks 37 miljonit senti, läinud aastal aga samades keskkohdades anti välja umbes 40 miljonit senti, seepärast julgen teha järelduse, et tegelikult tänavune tööpuudus sel määral rahuldamist ei leia, kui läinud aastal. Mis pärast? Seepärast, et on ette näha, et tänavu tööpuudus raskemana esineb kui läinud aastal. Meie tööstus põeb kriisi. 1928. a. oli tööstuse

tõus haripunktile. Elasime üle teataval määral optimistliku aasta. Praegu elame aga raske ikalduse mõju all. See annab end teravalt tunda ka tööstuses.

Kuna tänavu hea sügise tõttu põllutööd varem lõppesid, näeme, et tänavu on tööbörssides umbes kaks korda rohkem töölisi registreeritud kui läinud aastal. Häda on suurem kui läinud aastal, seepärast peaks ka summ tänavu aastal palju suurem olema. Tänavu on hädaabitööde korraldamise küsimus teravam ja ka rutulisem, sest et tööd maal palju varem lõppesid.

Tuleb loobuda mõttest, nagu võiksid raudtee-ehitamise tööd linnatöölisele rohkesti tööd anda. See on eksiarvamine. Maal on nii suur töötatöölise reserv, et sealt võib raudteedetöödeks töölisi leida. (K. P ä t s, põl: Mina olen kuulnud, et neil praegu töölisset puudus on.) Palgad on niisugused, et iga inimene heameelega ei taha sinna minna. (K. P ä t s, põl: Aga kui kolm krooni päevas saab, siis võiks töötada.)

Siis rääkis härra Teedeminister seda, et tööbörsside andmed ei ole päris tõenäolised, et need on üles puhutud, ning avaldas arvamist, et seal on hulk töölisi, kes on nii öelda elukutselised töötatöölised, kes tööle ei lähe, kui tööd pakutakse. (K. P ä t s, põl: See on nii.) Härra Päts noogutab pead ja ütleb, et see on nii. Mul on õnneks kaasas Tallinna linna tööbörssi ülevaade selle kohta, kui kaua on seal keegi tööline tööd ootama pidanud. Vaatame kuipalju on neid, kes on üle ühe aasta tööbörssil tööd oodanud ja kes võiksid siis olla elukutselised töötatöölised. (K. P ä t s, põl: Aga kui ta aastast mõne päeva tööd teeb? — Niisuguseid on palju.) Härra Päts, see on üks uus oletus, mille kohta Teil andmeid ei ole. (K. P ä t s, põl: Mina olen tahtnud sealt oma ehituse jaoks töölisi saada, aga ei ole saanud.) Mina tahaksin jääda tõsiasjade piiridesse. Vaatame, kuipalju on olnud üle aasta töötä: 1300 inimese hulgas on niisuguseid olnud 43 inimest — 34 naist ja 9 meest. Kui niisuguseid artiste leidub töötatöölise hulgas, kes oskavad elada töötä, siis on neid küll väga väike arv. Arvata, et tööbörssid näitavad suurt elukutseliste töötatöölise arvu, on täiesti naiiv. (Teedeminister A. J ü r m a n: Asjatundjad ütlevad, et 300—400.)

Härra minister, avame silmad ja vaatleme tõsiasju. Maalt on linnadesse ja alevitesse rännanud pärast viimast rahvalugemist umbes 43.000 inimest. Kõik need on lootnud linnades tööd leida. Küsime: Kas linnades tööstus ja kaubandus arenes niivõrt, et see suutis neile 43.000 inimesele elamisvõima-

lusi anda. Kas need inimesed on tööstusse mahtunud? Meie tööstus areneb küll aasta-aastalt, kuid see on suurenenud rohkem töötodangu, vähemas ulatuses tööliste arvu poolest. Ka meil elatakse tööstuses ratsionaliseerimise tähe all — ostetakse uusi masinaid, intendiveeritakse toodangut. Tööliste arv oli maksimaalne eelmise, Rei, valitsuse ajal, selle eest võlgname tänu osalt selleaegsele Hariduse- ja sotsiaalministrile Johanson'ile, kes tööaega reguleeris ületundide kitsendamise sihis, sellega sundides töölisi juurde võtma. (J. Holberg, põl: Töölised olid väga pahased selle pärast.) Töölised ei ole selle üle kunagi pahased olnud, et 8-tunniline tööpäev maksma pannakse. Niipalju on meie Eesti organiseeritud tööliste teadlikud, et nad selle üle ei pahanda, kui 8-tunniline tööpäev maksma pannakse ja kui ületunnitööde kaotamisega uutele töölistele tööd antakse. Mingisugust lahkavamist selles küsimuses ei ole. (K. P ä t s, põl: Vabrikantide ühisusel on teised andmed.) Härra Mauritz räägib üldse tööliste kohta kummalisi jutte.

Ma kordan, meil on linnadesse ja alevitesse rännanud 43 tuhat inimest, kuid suurtööstus on võtnud juurde, võibolla 3—4.000 inimest, teised töövõimelised suurendavad osalt iga aasta töötute arvu.

Meil on käsitööd arendatud, aga see ei ole kaugeltki sel määral arenenud, et võiks tööstustele tarvilikul määral tööd anda. (K. P ä t s, põl: Nad tulevad ehitusetööde juurest, ehitusetööd lõpevad.) Kuna meil asjaoluga tegemist on, et põllumajandus aasta-aastalt vähem inimesi enesesse mahutab, tööstuse arenemise tempo aga liiga väike on, et kõiki neid inimesi, kes linnadesse valguvad, mahutada, siis on käega katsutav, et tööpuudus aasta-aastalt läheb teravamaks. See ei ole ühegi valitsuse süü, vaid siin on süüdi Eesti majanduslikud olud.

Mis puutub töötute küsimusse, siis on valitsuse hädaabitööde kava ka selle mõttes puudulik, et see liiga vähe ette näeb töid nõrgajõulistele. (Teedeminister A. J ü r m a n: Suurem osa.) Ei, näeb liiga vähe ette. Teie eksite, — kui arvate, et rahuldate nõrgajõulistele töötarvet, kui korraldate neile mullatöid, see on eksitus. On osa töötuid, kes ei suuda väljas tööd teha. (V a h e l h ü ü e.) Naisi on praegu Tallinna ja Tartu tööborsis enam töötä kui mehi, mis ka arusaadav, sest meie linnades on üldse naisi rohkem. Leskedel naistel on tihtipeale lapsed kodus. Kui laps on alla nelja või viie aasta vana, siis ei saa seda last üksinda jätta. Ema peab lapse juures olema. Suvel saab veel kuidagiviisi last üksinda jätta, aga talvel ei saa. Seepärast on

Tallinna ja Tartu linnavalitsused korraldanud sellistele emadele koduseid töid. Suuremal määral tehakse tööd aga töökodades. (K P ä t s i, põl vahelhüüe.) On ette nähtud rida õmblusetöid kodus, et naised võiksid laste juures tööd teha. (M. M a r t n a, stp: See on Heimarbeit — kodutöö.) See ei ole kodutöö halvast mõttes. (K. P ä t s, põl: Härra Oinas, ega laps ühe aastaga täiskasvanuks ei saa, ja siis tuleb aastateviisi anda tööd koju, ja härra Martna seisukoht on siis õige.) Meil on jäänud sõjaajast palju lesknaisi, on ka juhtumisi, kus mees naise maha jätab õige mitme lapsega. Kui ema suudab tööd teha, siis on loomulik, et temale töötegemine võimaldatakse. (K. P ä t s, põl: Aga siis peab mitu aastat talle tööd andma, ega see pole hädaabitöö.) Täiesti õige. Suvel saab see ema ikkagi kuidagi ära elada, aga talvel läheb seisukord raskeks. Õieti peaks hoolekandelist abi andma. Kuid meie Hoolekande seaduse teostamine on puudulik, peame seepärast leppima sellega, et talvel lastega lesknaistele hädaabitöid korraldatakse. Rohkem on naisi, kelle jaoks võib väljaspool kodu töid korraldada, kuid kes ei suuda rasket välistööd teha, neile on tarvis korraldada kergemaid töid. Nende tööliste jaoks on valitsuse kavas liiga vähe töid ette nähtud, selles mõttes on tarvis valitsuse kava parandada. (K. P ä t s, põl: Selle kohta peaksid kindlad andmed olema.) On andmed. Ei ole õige, kui riik enese nende tööde tegijaks seab ja omavalitsused tagaplaanile jätab. Omavalitsused võivad nõrgajõulistele töölistele ja naistele ühiskondlikke töid palju otstarbekohasemalt korraldada, kui näiteks raudteevalitsus, kellel ei ole nende inimestega varemalt kokku puutumisi olnud, kes ühesõnaga ei ole selles asjas kodus. Omavalitsused on seni neid töid korraldanud, neil on võimalusi seda teha otstarbekohasemalt, sest nad on tööpuudust kannatavaile inimestele lähemal kui riigiasutused. (K. P ä t s, põl: Ma arvan, et ministeerium, kui ta leiab kasuliku olema, raha annab.) Aga meie ei tea, kas ta seda leiab. Meile on tarvis seda teadmist. Ministeeriumile on tarvis anda tarvilikud summad. Kui Riigikogu aga tõesti ei tahaks suuremal määral vastu tulla töötä-töölistele ja meie rühma liikme Johanson'i ettepaneku tagasi lükkab, siis tuleks valitsusel hädaabitööde kava tingimata ümber töötada nende suurendamise sihis naistele ja nõrgajõulistele.

J. B u l i n (vn): Väga lugupeetud härrad Riigikogu liikmed! Tulles käesoleva seaduseelnõu juurde pean omalt poolt põhimõttelikult tänama seaduseelnõu algatajaid, sest tõesti on rahval häda suur ja on tarvis hädaabitöid teha.

Mina, olles põhimõttelikult tänulik seaduseelnõu algatajatele, ei saa siiski kui Petserimaa esindaja täiesti nõus olla esitatud seaduseelnõuga, sest Petserimaa, Narvataguse ja peipsiäärsed elanikud on täiesti sellest seaduseelnõust välja jäetud. Ma võiksin meelde tuletada teile, lugupeetud härrad, lugupeetud härra Riigikogu esimehe sõitu Petserimaale 1922. aastal, mil ta käis külast külla Petserimaa läbi ja nägi oma silmaga, et häda on tõesti suur. Tema otsus selle sõidu tagajärjel oli niisugune, et ta tõesti imestab, kuidas inimesed võivad veel elada niisugustes tingimustes, nagu ta seda Petserimaal nägi. Kuid pärast seda on ju mitmed hädad veel juurde tulnud niihästi Petserimaal, peipsiäärsetele kui ka Narvajõetagusel elanikkudele, sest viimaste aastate Peipsijärve olud suure vee tõttu on võtnud inimestelt veel need viimsed varandused ja eluvõimalused, millised neil olid. Teie, härrad, mäletate väga hästi möödunud aastal kodanliku abikomitee ellukutsumist Tallinnas, mida nimetati Gorbatshov'i komiteeks, ja mäletate asjaolu, mis selle ellu kutsus. Ma olin Petserimaal sama Gorbatshov'i abiandmise komitee esimeheks ja pean tõendama, et tõesti rasked olud ja elutingimused sunnivad Petserimaa elanikke olema niisugustena, nagu meie harilikult oleme nende kohta kuulnud, et nad on enamlased, ei taha Eesti riigikorda toetada, et nad on niiõelda, valulasteks meie Eesti riigile. Aga elutingimused on niisugused, et nad peavad säärased olema. Ma mäletan üht juhtumist möödunud aasta jõulupühadel, minu juurde tuli üks vanaeit, ma ei mäleta selgesti, kas ta oli Zahodõ külast Petserimaal. Tal oli kiri kaasas ja ta teatas, et keegi härra käinud Petserimaad vaatamas ja näinud tema viletsust, kuidas ta elanud kütmata saunas ja soendanud ennast ainult sellega, et ligemise koer oli külje all, ja kui ma ei eksi, oli tal veel paar kodulooma saunas. See härra, nähes tema viletsust, olevat talle jõuluks kinkinud 20 krooni. Vananimene tuli pisarsilmil minu juurde, ta ei teadnud, kuidas kirjutada ja tänada seda härrat ja seletas mulle oma seisukorda. Võib öelda, et praegu on meil Petserimaal juba umbes 25% töötava elanikke, kes ei tea, millest end elatada, sest maa olud on niisugused, nagu tõendab ka minu kaaslane, Vene rahvasaadik siin Riigikogus, et suuremal osal järveäärsetel elanikkudel on ainult üks kümnendik ha maad. Kujutage, härrad, ette, kuidas võivad sellest ennast elatada, mitte ainult üksikud inimesed, vaid terved perekonnad. Teie teate, et vaesemad inimesed on alati suuremate perekondadega, kui rikkad inimesed. Ka valitsuse poolt ettepanud seaduseelnõu jättis välja Petserimaa, peipsiäärsed ja Narvajõetagusel elanikud sellest abiandmise seaduse kavast. See jätab rõhuva mulje Petseri-

maa, Narvajõetagusel ja peipsiäärsetele elanikkudele, sest kui antakse abi, siis peaks antama neile abi, kes seda nõuavad kõige enim. On harilik, et Petserimaad peetakse mahaäänuks ja on tema meil nimetatud valulapseks mõnikord. Aga igale emale peaks valulaps, kes on vilets ja hädaline, kõige armsam olema, armsam kui need tervemad ja eluvõimelisemad lapsed, kes ise oskavad ja suudavad omale elu ülalpidamist saada. Seepärast mina ei tahaks sõnavõimalust tarvitada kauem ja kõiki teid tülitada kaua. Mina teeksin omalt poolt lühikesel ettepaneku,

anda käesolev seaduseelnõu uueks kaalumiseks rahaasjanduse komisjoni, et ka Petserimaa, peipsiäärsel ja Narvajõetagusel elanikke töötatöölisi rahuldada hädaabi-tööde korraldamisega kohtade peal ja krediidi määramisega selleks.

(E. J o o n a s, stp: On ettepanek tehtud, aga lükati rahaasjanduse komisjonis tagasi.)

Vaheaeg kl. 21.45 min. — kl. 22.

Th. S c h m i d t (tp): Riigikogu liikmed! Ma ei tahaks enam pikemalt peatuma jääda selle küsimuse juures, mille kallal juba küllalt räägitud ja rusikaga taotud tühja tuult, lisaksin juurde omast kandidaadist ainult niipalju ja rõhutaksin seda viisi ja üldist joont, kuidas kasvata-takse meil Eestis üldist tööpuudust. Ma olen tähele pannud sageli, ja mul oli juhus selleks ka möödunud päevade jooksul, kus viibisin Narvas, näha üllatavat abinõu, millega üldiselt meil Eestis tööpuudust kasvata-takse ja seega töötatöölise arvu suurendatakse. Nii on erettevõtetes välja mindud niisuguse viletsa politikaga, nimelt nähes, et vana tööline on neile niivõrt kasutu ja et temast midagi välja pigistada ei ole, katsutakse temast kuidagi lahti saada. Ja meie näeme, et seevõrt kasvab töötatöölise arv päev-päevalt, ning selle vastu ei katsuta abinõusid leida. Seal oli Narvas niisugune lugu. Meie kõik teame, et Kreenholmi vabrik töötab tekstiilialal. Ja nüüd, kui tekstiiltöölise säärasel viisil lahti saanud ning vajab tööd, siis ei võeta teda mujale tööle. Vastupidist pole aga kuskil ette tulnud. Kui aga on ette tulnud vastuvõtmata jäänud tööpakkumisi, siis võib seda alla kriipsutada ainult selles mõttes, et kiutöölised ei saa olla kraavikaevajad ega kivilõhkujad, sest nad on eluaja töötanud kiutööalal ning ei tunne teisi töid. See on üks põhjus, mis töötatöölise arvu kasvatab. Et seda ära hoida peaksid riik ja valitsus eeskätt arvestama, et töötatöölise arv ei kasvaks säärase kunstliku aparadi abil. Meil peaks kas või natukegi säärast korda olema, mis paneks kinni kunstliku töötatöölise kasvutamise. Kui säärane seadus

oleks, siis oleksid tagajärjed säärased, et võiks rahuldalt tagasi vaadata tehtud tööle. Kuid meie oleme näinud, et Riigikogus arutatakse üht küsimust mitu ja mitu aega ja lõppudelõpuks ei tule ikkagi sellest arutamisest midagi välja. Valitsus peaks takistusi tegema eraettevõtetele, et need ei saaks niipalju tööliste kahjuks talitada. Juba tolaljal, kui olin vanemate nõukogus, tegin järelduse, et just see on esimene kunstlik aparaat, mille tõttu töötatöölise arv tõusnud. Siin tuleks sihikindlalt talitada, eraettevõtjatele ei tohiks valitsus anda mingisuguseid võimalusi sääraselt ümber käia töölisega, et kui tööline juba küllalt orjanud, siis ettevõtja ta välja viskab. Neil töölistel puuduvad võimalused üle minna teisele tööle, kuna ta ei tunne peale senise töö muid töid. Kuidas võiksid siis küsimuse alla tulla hädaabitööd, kuna nende näol nähakse ette ainult paar kivikest uulitsal liiva lüüa ja mõnel pool paar kraavikest kaevata. Kuid see ei ole kõik, mida oleks võinud töölisele anda. Riik peab rohkem töölisele andma. Mispärast see tarvilik? See oleks tarvilik selleks, et riik on kohustatud hoolitsema töölise ja kogu rahva eest, ja töölisest koosneki kogu meie rahvas. Kui aga riik seda teha ei taha, siis ei ole töölistel mingisuguseid lootusi, nad peavad välja surema. Nagu ma ütlesin, kiutööline ei saa hakkama teise tööga, samuti ka teised töölised.

Tahan tagasi minna Kreenholmi juurde. Läänud nädalal oli mul juhus seal koosolekul viibida, kus tuldi välja kaebustega, et selle asemel, et tööpuudust praegu ära hoida, töötatöölise peret vähendada, olevat Kreenholmi töölisele peale sunnitud, et kanti vabrikualituse poolt töolistevanemale ette, et vabrik olevat saanud suuremal määral tellimisi, ja nüüd tulevat igal töölisel kätte võtta 3—4 masinat ja tööle hakata. See on õige meetod, millega tahetakse töötatöölise arvu vähendada! Kui oleks arvesse võetud seda protsenti töötellimisi, mis vabrikule juurde antud, siis oleks saanud paarsada inimest leiba, kuna need töölised seisavad vabrikukse taga. Siin ei ole aga seda arvestatud. Mina lähen sellelt seisukohalt välja, et meie valitsus peaks võtma kaalumisele selle küsimuse ja kindlad abinõud tarvitusele, et see kunstlik aparaat edasi ei töötaks. Kunstlik aparaat eraettevõtete näol ongi see, mis hädasid suurendab.

Edasi tahaksin niipalju öelda, et on esitatud mitmesugused summad, mis näitavad, et tahetakse töötatöölise olukorda parandada j.n.e. Nendega ei ole aga talitatud õieti selles mõttes, et need oleksid läinud tõepoolest töötatöölise olukorra parandamiseks. Mul oli juhus hankida andmeid, kus summe, mis teatud kunstliku töö algatamiseks, hädaabitöödeks, määratud, ei kasutata selleks otstarbeks, milleks need olid

määratud, vaid peeti üks klaperjaht või pummelung ning öeldi siis, et ei ole midagi parata, tööd tulevad edasi lükata. Nii raisati see summ, ja keegi ei ole küsinud, kuhu see pandud. Meie aga vehime siin tühjas kohas, et taguda pulki pähe... (A. O i n a s, stp: See on ju raiskamine, kuritegu!) Muidugi on see kuritegu, ja süüdlased oleksid tulnud paigutada trellide taha.

Nii siis mina oma seisukohast kinni pidades ühes oma rühmakaaslastega ei saa pooldada seda seadust, mis siin praegu käsitada, sel kujul, nagu see esitatud, sellepärast peaks siin arvestama seda ettekannet, mis ette tõin, nimelt et eraettevõtetele ei jääks õigust kunstlikult, nagu kokk pannkooke, valmistada töötatöölisi. See on aparaat, mis valmistab töötatöölisi ja hoiab selle õhkkonna pinevil.

Aruandja J. S o o t s (lõpusõna): Rkl. härra Martna seletas õieti, et tööpuuduse küsimus ei ole üksi Eesti küsimus, vaid on kõigi riikide küsimus, ja käesolev seadus ei saa seda küsimust lõplikult lahendada.

Härra Teedeminister juhtis tähelepanu sellele, missugusest põhimõttest selle küsimuse põhjaliku lahendamise juures tuleks välja minna, toonitades, et töö tuleks korraldada nõnda, et niihästi suvel kui talvel ühepalju inimesi võiks tööd leida, ja mulle näib, et see tee viiks paremini sihile, kui see tee, millele härra Schmidt näitas, kui ta ütles, et eratööstus ei või nii suurel määral tegutseda, nagu praegu, et eratööstusele on liiga suured õigused antud j.n.e. Kas era- või riigitööstus, see küsimus on hoopis teistlaadi küsimus, ja käesolev seadus seda ei käsita.

Kõigi nende küsimuste kohta, mis härra Johanson üles seadis, on Teedeminister juba seletuse andnud.

Rkl. Kirikal'i ütelsele, et tänava suvel eriti väikestes linnades, nagu Viljandis, on tööpuudus suur olnud, ja et töölised pidanud palja leiva eest hallparunite juurde tööle minema, võiksin vastata, et mina Viljandi olusid ka natuke tunnen. Ehk seal küll tänava, näiteks ehitusetöid vähem oli, kuid töid oli siiski ja ka niisuguseid, kus linnainimesed tööd leidsid. Oli vähemal määral hoonete ehitusetöid, kuid teedetegemisi oli küllalt. Kui juhtumisi ette tuli, et mõni end tööle pakkus ja teda sinna ei tahetud võtta, siis vast ehk seepärast, et inimene mõne päeva kuskil tööl oli, temaga seal rahul ei oldud ja tema seetõttu üldiselt kui halb tööline tuttavaks sai. Suurem osa leidis siiski tööd, põllupidajatele oli töölisi tarvis ja neid toodi Viljandimaale isegi Petserimaalt lisaks.

Mis puutub rkl. Bulin'i avaldusesse, et Petserimaa elanikud on abist ilma jäetud, siis

peab tähendama, et Petserimaa olud üldse on väga viletsad. Kuid seal ei kannata vast niivõrt töölisel, kui just väikemaapidajad. (P a h e m a l t p o o l t: Kas need ei ole inimesed?) Seda küll, kuid neid tuleb vist küll teistsuguste abinõudega aidata. Ja valitsus ongi juba asunud niisugustest kohtadest, kus see Peipsi ülejutamise krooniline, inimeste üleviimisele teistele kohtadele. See on üks abinõu, teisi tuleb veel otsida, sest Petserimaa olud on üldse teistsugused. Kuid ma tahaksin märkida, et Petserimaal on alati nii olnud, et väikemaapidaja on võinud suvel töötada, talvel mitte. Kui nüüd 3000 inimest ennast kirjutasi töötatöölise hulka, lootes raudteel tööd leida, siis need on peaaesjalikult väikemaapidajad.

See ettepanek, mida Bulin tegi, et see seadus antaks tagasi rahaasjanduse komisjoni kaalumiseks, kas ei saaks abi anda peipsiäärsetele töötatöölisele, ei too parandust. Ja ei too seepärast, et rahaasjanduse komisjonis kanti need asjaolud juba ette, mida Bulin nimetas. Aga on ju teada, et peipsiäärsed töötatöölised ei saa seekord abi seepärast, et selleks summasid ei ole. Ja kui see seadus nüüd tagasi läheb samasse komisjoni, uusi andmeid ette ei tooda, ja kui valitsus summe ka ei leia, siis seal midagi targemat ei saa teha. Võibolla, et see ettepanek tooks teisi tagajärgi, kui ta II lugemisel ja teisel kujul esitatakse. Seal on võimalus ettepanek teha kindlate summade peale. Bulin'i ettepaneku vastuvõtmine lükkaks selle seaduse arutamise veel mõneks päevaks edasi, mis aga soovitatav ei ole. Ja nii võib selle kasu asemel, mida härra Bulin lootis saada, ainult kahju saada.

Seepärast ei või mina rahaasjanduse komisjoni nimel selle ettepanekuga ühineda. Teen ettepaneku,

seaduseelnõu vastu võtta I lugemisel.

L. J o h a n s o n (stp, häälet. motiiv.): Meie ei saa härra Bulin'i ettepanekut, seaduseelnõu komisjoni anda, mitte toetada järgmisel põhjusel. Meie poolt tehtud ettepanek, et seadust täiendataks 28 miljoniga mitmesugusteks töödeks, muu seas Petserimaa, Narvataguse ja peipsiäärsete töötatöölise rahuldamiseks, samuti 3 miljonit selleks otstarbeks, et anda neile toetust, kes tööd ei saa teha, seda ettepanekut kaaluti rahaasjanduse komisjonis, ja selle ettepaneku vastu hääletas muu seas ka Vene rah-

vusrühma esindaja härra Smirnov. Ettepanek sai poolt 10 ja vastu 10 häält, jäi variandiks. III lugemisel lükati ettepanek tagasi. (A. O i n a s, stp: 16 häälega 10 vastu.) Nii on seisukoht võetud, muu seas ka valitsuse poolt. II lugemisel Riigikogus meie kordame seda ettepanekut ja loodame, et siis niihästi härra Bulin kui ka Smirnov, kes vahepeal on tundma õppinud Petserimaa hädasid ja puudusi, seda ettepanekut toetavad. Kui tarvidust peaks olema, valitsus seda nõuab, või ettepanek tehakse, nagu sagedasti juhtub, siis võib ettepanek minna rahaasjanduse komisjoni, aga praegu ei saa komisjoni andmise poolt hääletada.

V. S m i r n o v (vn, fakt. märk.): Депутат Югансон утверждал, что я голосовал в комиссии против ассигновки кредитов самоуправления.

Когда проект рассматривался во втором чтении я не присутствовал на заседании, так как своевременно не получил повестку.

Во время третьего чтения, в виду недостаточного знания мною языка, я просил деп. Воймана передать мне содержание поправки, что он не успел сделать до голосования. Поэтому я, не имея возможности голосовать осмысленно, не голосовал ни за, ни против поправки.

R k l. B u l i n ' i e t t e p a n e k l ü k a t a k s e t a g a s i.

S e a d u s e e l n õ u v õ e t a k s e v a s t u I l u g e m i s e l.

10. V. Kaaver'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

V. K a a v e r (tp, isikl. asj.): Nagu Riigikogu stenogrammist näha, hüüdis minu kõnele vahele härra Johanson: „Vene valitsus teab väga hästi, et olete kaitsepolitsei agent“*). Siin, peab ütleva, talitas härra Johanson kui provokaator, kes tahab vastasele seljatagant noahoobi anda. Ma ei saa aru, kas tuli see ta närvivapustusest, või millestki muust, kuid naelutan selle lause kinni kui vale ja häbematu laimu.

(H ü ü d e d: Lõpetada!)

J u h a t a j a: On ettepanek, lõpetada koosolek. (H ä ä l e t a t a k s e.) E t t e p a n e k o n v a s t u v õ e t u d. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 22.20 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).

*) Kõneleja vahelhüüde tsiteerinud parandamata stenogrammist.